

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 2 18. januarja 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Milena Strajnar, Tone Urbas, Bojana Zokalj-Jesih, Ziva Drole

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Snega ni nikoli preveč
stran 4

Spomini partizana
Kojnika
stran 5

Literarni pomniki
partizanstva
stran 7

Neenak boj partizanov
v zasneženi Lipnici
stran 9

Ljubček, komisar
Gubčeve brigade
stran 12

POMNIK DRAŽGOŠKI BITKI

Že dvaindvajsetič po vrsti je bila minulo nedeljo v Dražgošah pred spomenikom osrednja proslava ob 37. obletnici velike bitke Cankarjevega bataljona. Na tej edinstveni družbenopolitični in športni prireditvi se je zbralo okoli 4000 ljudi, ki so se udeležili številnih športnih tekmovanj in množičnih rekreativnih pohodov.

Na prireditvi v Dražgošah, ki je bila posvečena tudi 60. obletnici ustanovitve KPJ in SKOJ ter 40. obletnici konstituiranja CK KPJ, je govoril sekretar medobčinskega komiteja ZK za Gorenjsko Zdravko Krvina, ki je med drugim orisal pomen dražgoške bitke za slovenski narodnoosvobodilni boj in poudaril, da smo v letu praznovanj zveze komunistov lahko ponosni na dosežene uspehe pri razvijanju našega samoupravnega političnega sistema in pri krepitvi materialne baze.

V imenu vseh udeležencev je Zdravko Krvina podprl zamisel, da bi v bližnji prihodnosti pripravili televizijsko nadaljevanko o Dražgoški bitki.

Izpopolnitev borčevske zakonodaje

Na osmem kongresu ZZB NOV Jugoslavije je bilo poudarjeno, da je zaščita borcev – invalidov eden od najbolj razvitih in najhumanejših pravnih sistemov v svetu. Slednje pa ne zapira možnosti za nadaljnjo izpopolnitev posameznih zakonov s področij, ki se jih ta zaščita loteva.

Odbor za vprašanja borcev in vojnih invalidov, zvezna skupščina in zvezni komite za vprašanja borcev in vojnih invalidov je ob koncu minulega leta sprejel obširne programe dela. V njih so predvidene mnoge analize in informacije o obsegu in nivoju nekaterih osnovnih pravic, o uresničevanju obstoječih zakonov. Opozorili so na probleme in na počasnost pri uresničevanju nekaterih oblik zaščite. Ugotovitve, do katerih bo na tak način prišlo, bodo osnova za spremembe in dopolnitve posameznih zveznih zakonov s področja borčevske zaščite. Predlagali bodo učinkovitejši način finansiranja in uresničevanja boljšega nadzora nad porabo sredstev za te potrebe, kar ima vsekakor za cilj nadaljnje izboljšanje kvalitete obsega in ravni pravic borcev in vojnih invalidov.

V načrtu svojega programa dela odbor za vprašanja borcev in vojnih invalidov predvideva izdelavo celovite analize o razlikah med pravicami borcev, vojnih invalidov in družin padlih borcev po republiških in pokrajinskih predpisih. Upoštevajoč rezultate specifičnih potreb in možnosti republik in pokrajin bo ta odbor predlagal družbeni dogovor, s katerim se bodo uskladile oblike pravic, s katerim se bodo utrdili kriteriji in spodnja meja ter valorizacija dodatnih materialnih prejemkov.

Odbor predvideva izdelavo študije o zdravstvenem stanju borcev in vojnih invalidov. Narejena bo na osnovi rezultatov, sistematskih pregledov 13.000 udeležencev NOB iz vse Jugoslavije.

Ena od pomembnih nalog v prihodnjem obdobju pa bo družbeni dogovor republik in pokrajin o izpopolnitvi protetike in ortotike.

To je spomin na dan, ko so se v Razboru srečali starejši krajan in kadar se Razborčani srečajo, je vedno veselo! Srečanje je pripravila krajevna organizacija Rdečega križa skupaj s SZDL in ZB Razbor. Na fotografiji bodo borci prav gotovo spoznali Ivana Glasenčnika, ki je med vojno aktivno deloval v narodnoosvobodilnem gibanju in Pečalarjevo mamo. Veste, pri Pečalarjevih so se med vojno velikokrat zadrževali borci Šerčerjeve in Tomšičeve brigade. »Sedaj naš kraj, partizanski Razbor, bolj porredko obiščejo,« pravi Pečalarjeva mama. Lani jo je obiskal Silni in kako vesela ga je bila. No, tako je bilo ondan pri nas. Spomine smo obujali do večera in ko je še Martin zaigral na harmoniko, je bilo res prijetno. Razborčanom teče življenje tiho in mirno, ob vsakdanjem delu. Pravijo, da so srečni in zadovoljni, ker živijo v domovini, ki je tako lepa.

Tekst: ŠTEFKA MELANŠEK
Foto: STANKO HOVNIK

Oživljeni spomini

Ob petintrideseti obletnici 1. makedonsko-kosovske brigade

Letalo leti nad oblaki v smeri Ohrida. V njem je nekakšno posebno razpoloženje, saj smo se po tolikih letih spet srečali borci slavne 1. makedonsko-kosovske brigade: Srbi, Črnogorci, skupina Slovencev. Oživljamo spomine na teže in slavne dni, ki smo jih preživeli po makedonskih planinah.

Ko smo prispeli na ohridsko letališče, nas je pozdravilo toplo jesensko sonce in ko smo prispeli v veliko dvorano ohridskega hotela Palas, veselja ni bilo ne konca ne kraja.

Srečanje z makedonskimi tovariši, s katerimi smo pred toliko leti preživeli hudo in dobro, v letih burne mladosti, je bilo veliko doživetje! Zbrali smo se, da bi proslavili rojstni dan brigade, da bi obudili spomine na boje in zmage in na tiste naše tovariše, ki so za vedno ostali na mrtvi straži. Bilo jih je mnogo, premnogo, ki so padli. Od petintridesetih Slovencev in istrskih Hrvatov v tej brigadi, jih je 19 žrtvovalo življenje.

Spomnili smo se dobrih ljudi iz Deberca v bližini Karaormanu. Da bi se še enkrat srečali z njimi in se poklonili na grobu tovariša Podgornika in tovarišice Milene s Kosova, smo se v majhni skupini napotili tja – v vas Zbažde, kjer so se odigrali težki boji z Nemci in balisti. Ena najtežjih bitk je bila na Raspuču. Nemci so nas potisnili do same planine. Ob njenem vznožju je bila partizanska bolnišnica. Bilo je kritično. Tedaj smo zaslišali ostro komando, da se je treba za vsako ceno upreti in kreniti v protinapad. Začel se je divji ples, boj prsa v prsa. Nemcev in balistom nismo smeli dovoliti, da bi zasedli vrh Raspuča. Uspeli smo sovražnika prisiliti k umiku. Tu sta padla Jože Podgornik iz Trnova pri Gorici in Kosovka Milena Drašković, šest tovarišev pa je bilo huje ranjenih.

Drugi dan smo jih pokopali v vasi Zbažde; takrat sem Podgorniku napisal in na grobu povedal to pesem.

*Tam, kjer bistra Soča teče,
bela hišica stoji,
mati tvoja tam te čaka
in solzne briše si oči.*

*A zaman te bo čakala,
vzela te je bela smrt,
Na Karaormanu si padel,
ponos slovenske čete ti.*

Zdaj smo spet stali ob tem grobu. S pokopališča so pogledi uhajali na planino proti Raspuču in na Karaorman – tja, kjer smo izbojevali veliko zmago in sovražnika nagnali proti Ohridu, Strugi.

Ljudje teh krajev, ki so se z nami zbrali na grobu so plemeniti. Njihova zemlja je borna, a vendar so svoje uboštvo vedno delili s partizani. Odringovali so si od ust in nikoli se niso pritoževali, da jim je težko. Še danes se spominjajo mnogih podrobnosti izpred petintridesetih let. Posebno se spominjajo naših partizank. Zanje je bilo tiste čase zelo nenavadno, da so tudi ženske vzele puške v roke. Iz razgovorov veje toplina, plemenitost. Ostali so tam, kjer jim je stekla zibelka in ponosni so na tisto, kar so storili za narodnoosvobodilni boj. In ne pritožujejo, ker v vasi ni asfaltirane ceste, telefona, ambulante. Zmigujejo z rameni – češ, saj ni mogoče vse naenkrat.

Želimo se posloviti, a nas ne pustijo kar tako. Naše hiše so vam bile odprte med vojno in mi smo še zmeraj tu! In gostili so nas z vsem, kar so imeli, z isto toplino kot nekda in tudi mi smo se počutili kot v tistih dneh, ko smo bili še mladi. Ista odprtost, isto gostoljubje, enako tovarštvo in bratstvo.

Naslednjega dne, 11. novembra 1978, smo se zbrali v vasi Slivovo: ob spominski plošči, kjer je vklesana zgodovina od Ilindena do 11. novembra 1943, ko je prav tu prvič zaplapolala prva brigadna zastava v Makedoniji! Tu smo se postavili v vrsto. Veliko je praznih mest... Misli letijo od Debra in Kičeva, prek Kozjaka, Kajmakčelana, Bogomile, Kožuf planine, Fuštani in daleč tja, kjer je naša brigada nosila zastavo bratstva.

Lepe in vesele, hkrati pa žalostne so vse te naše proslave, ki obujajo mladost, lepoto, junaštvo in grozoto, preživeto z ljubeznijo do domovine.

ALOJZ ZIDAR
Letoviška 2
p. Koper

Ostali bomo zvesti TV-15

Odmev na »Novoletni klepet z našimi naročniki«, 51./52. številka TV-15

Oglašam se s skromno željo in prošnjo v zvezi z objavljenimi slikami in članki v 51./52. številki TV-15, ki je izšla 28. decembra! Med temi sem našla znan obraz in ime tovariša, ki bi ga srčno želela nekaj vprašati, a ne vem njegovega naslova. Gre za Toma Kipam, doma nekje iz Pesnice!

Veste, ko je začelo to naše ljubo glasilo TV-15 izhajati, sem bila med prvimi naročnica in šele pozneje, ko ste objavili, da je to tudi glasilo vojaških invalidov – med katerimi je moj mož – sem ga naročila na njegovo ime. Tako je ostal TV 15 stalni gost v najini hišici v Dvorjanah 74! Skrbno ga prebiramo in v teh letih sem zbrala že kar nekaj novih naročnikov in mnogim sem pomagala z nasveti, ki sem jih brala v vašem glasilu – kar nam narekuje naša tovariška dolžnost.

Ostali bomo zvesti naročniki tega našega borčevskega glasila.

Zato želim v novem, 1979. letu vsem delovnim ljudem v upravi in uredništvu TV-15 še naprej veliko sreče in uspehov, s katerimi osrečujete tudi nas, vaše zveste naročnike.

Tovariški pozdrav!

MARIJA GRUŠOVNIK
Dvorjane 74
p. Sp. Duplek

Leto 1978 je bilo leto proslav velikih zgodovinskih obletnic in med njimi petintridesete obletnice bitke na Neretvi. Proslave se je udeležila tudi skupina borcev – udeležencev te legendarne bitke – iz Slovenije, objavljena fotografija (pred spomenikom na Maklju) pa je samo eden izmed dragocenih spominov na pot, ki je ne bo moč kar tako pozabiti.

Foto: STAŠ

Še enkrat: »Pri Čibejevih so bili doma Slovenci«

Odgovor Marici (Čibejevi) Lisjak, Branik 88, p. Branik

Tovarišico Marico Lisjak, posebno pa še druge bralce TV-15 obveščam, da ne preklicujem vsebine članka, ki je bil objavljen v 38. številki TV-15, ker je leta rezultat skupnih ugotovitev na sestanku pri Bratužu v Gorenji Trebuši, 18. junija in ne 18. aprila, kot je bilo po pomoti objavljeno v TV-15. Prav tako obveščam bralce, da sem bil v Gorenji Trebuši tudi v letu 1941 in v letu 1942 do meseca septembra. Odsoten sem bil iz Gorenje Trebuše in še to v presledkih le od meseca septembra 1942 do 2. februarja 1943, ko sem šel v narodnoosvobodilno vojsko – od Ignacija Obrekarja v Ročah nad Slapom ob Idriji. Naslednji dan, 3. februarja zvečer, pa sem bil že v Upolah poleg Stržnika (Vojsko).

V potrditev navedb prisotnosti v Gorenji Trebuši v navedenem obdobju, naj zapišem podatke zapisnika Okrajnega sodišča Tolmin z dne 18. aprila 1952 pod št. R 201/52 – o zaslišanju prič o mojih zaposlitvah pred vstopom v narodnoosvobodilno vojsko 2. februarja 1943, kjer je poleg drugih zaposlitev navedena tudi zaposlitev pri Mariji Vončina (sosedni Marice Lisjak) št. 63 (sedaj 89) in to neprekinjeno od srede marca 1938 do srede marca 1942 (štiri leta). Prav tako je razvidno, da sem šel od Marije Vončina na sečnjo drv k Makcu v Gorenji Trebuši in to od aprila do septembra 1942.

Tovarišica Marica Lisjak je s tem, ko je zanimala mojo prisotnost v Gorenji Trebuši v letu 1941 in 1942, vrgla temno senco na celotno vsebino sestavka v 50. številki TV-15. Še več! Zrušila je uvodno zgradbo istega, ko je navedla, da bo skušala biti čimbolj konkretna, dosledna in izčrpna, a je že v 34. in 35. vrsti svojega sestavka, vsem tem lepim lastnostim obrnila hrbet. Iz navedenega sledi, da celotni sestavek oziroma odgovor, objavljen med utrinki in odmevi, ne jemljem resno – ker mi je z zapisanim odvzela še tisti kanček vere v iskrenost, ki sem jo imel do sedaj. To je hkrati vzrok, da gledam na celotno vsebino imenovane odgovora skozi isto (zamegljeno) lečo in si jih ne želim več.

Tovarišici Marici Lisjak v pojasnilo še to: Škoda, da se v svojem sestavku ni držala v uvodu navedenih treh lepih lastnosti, tako bi ji odpadli štirje zaključni stavki, ki se nanašajo na: oddaljenost od dogodkov narodnoosvobodilne vojne, poznavanje svojega domačega kraja, pogovora na pristojnem mestu in zakonitem roku.

ALBIN VONČINA
Gorenje Trebuša 23
p. Čepovan

PRIPIS UREDNIŠTVA: S tem zaključujemo polemiko o zapisu »Pri Čibejevih so bili doma Slovenci«

OO ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik

Uspešno delali v lanskem letu

Prve dni po novem letu smo obiskali občinski odbor ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik, kjer so nam prijazno posredovali nekatere podatke o opravljenem delu v lanskem letu in nalogah za to leto.

O različnih področjih dela pri reševanju borčevske problematike in o uspešnosti v lanskem letu nam je postregel sekretar OO ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik, tovariš Ivan Zore.

Najprej nas je zanimalo kako so reševali in rešili vloge za uveljavljanje posebne dobe.

Na občinski odbor ZZB NOV Vič-Rudnik je bilo vloženih 282 novih vlog (po noveli zakona o uveljavljanju posebne dobe). Vse vloge so bile v predpisanem času rešene, od skupnega števila pa so jih 155 ali skoraj 55% ugodno rešili. Od njih je bilo takih iz leta 1941 petintrideset, iz leta 1942 osemindvajset, pred 9. 9. (oz. 13. 10.) 1943 jih je bilo 27, po tem datumu 10, v letu 1944 štiriindvajset in v letu 1945 ena.

Sekretar občinskega odbora ZZB NOV Vič-Rudnik je pri naštevanju teh podatkov še pripomnil, da je tik pred končnim rokom za uveljavljanje posebne dobe, torej pred 30. 6. 1978, prispelo še 68 vlog, ki so bile v večini nepopolne, oziroma pomanjkljivo pripravljene, kar je dalo komisiji še dodatno delo. Res pa je tudi, da je šlo v več primerih za slabo poznavanje borčevske zakonodaje in pravic. Komisija, ki ji je bilo to delo zaupano, in predsedstvo občinskega odbora sta se sestajala pogosto, da so bile lahko vse vloge rešene ob pravem času.

Poleg reševanja vlog za uveljavljanje posebne dobe, ki je zadnja tri leta zaposlovalo vse občinske odbore ZZB NOV, so morale tudi ostale dejavnosti v delu občinskih odborov redno teči – in tako je bilo tudi v občinskem odboru Vič-Rudnik.

V minulem letu so na osnovi občinskega odloka o priznavalninah podelili 169 rednih priznavalnin, število upravičencev pa se bo v tem letu, kot pričakujejo, povečalo še za približno dvajset. V lanskem letu so podelili tudi približno 400 tako imenovanih občasnih priznavalnin, na preventivno zdravljenje v zdravilišča so poslali 170 nekdanjih borcev (skupaj s tistimi, ki so bili poslani na

preventivno zdravljenje v zdravilišča iz zagotovljenih sredstev zdravstvene skupnosti). Poleg tega je občinski odbor je omogočil 172 borcem oddih v Banjolah, Strunjanu in Mojstrani.

Tovariš Anton Korošec, ki je pri občinskem odboru ZZB NOV Vič-Rudnik predsednik komisije za reševanje stanovanjskih vprašanj borcev, nam je tudi pojasnil, da stanovanjska vprašanja pri njih še niso rešena, saj se s starostjo in boleznijo borcev porajajo novi problemi in potrebe. Mnogi svojih stanovanjskih problemov še do danes niso rešili iz skromnosti in so ostali v slabih stanovanjskih razmerah. V mnogih primerih pa gre le za potrebe po menjavi stanovanja zaradi boleznih in starosti, ko borci ne morejo več premagovati strmih stopnišč in si želijo centralno ogrevanih bivališč. Za pokritje potreb po novih stanovanjih, so si na Viču borci zagotovili še v lanskem letu 10 stanovanj, od katerih sta dve že vseljeni, osem družin borcev pa na vselitev še čaka. Poleg tega je pri komisiji za stanovanjska vprašanja borcev še petnajst prošelj, ki jih bo treba rešiti in že tudi 16 prošelj za dodelitev posojila (slednje so bile vložene že v januarju tega leta).

Tovariš Korošec je opozoril, da vse te prošnje – tako za stanovanja kot za menjave stanovanj in posojila njihova komisija najprej vsestransko pretehta ter povpraša za mnenje krajevne organizacije, kamor prosilec organizacijsko spada in kjer živi, nato na podlagi vseh zbranih podatkov in mnenj pripravi predloge, ki morajo obvezno v javno obravnavo – v jav-

na občila ter šele po zakonsko predpisanem roku odločajo o dokončni dodelitvi bodisi stanovanj ali posojil.

Komisija si zlasti prizadeva, da bi kolikor mogoče pripomogla pri zamenjavi stanovanj borcev, ki jim je to iz zdravstvenih razlogov potrebno, saj se na tak način reši prenekateri stiska – seveda v soglasju z vsemi odgovornimi dejavniki in prizadevtimi.

Poseben problem pa so še vedno osameli in ostareli borci. Kot že v nekaterih drugih občinskih odborih, so si tudi na Viču prizadevali, da bi vprašanja s tega področja vsaj deloma rešili. Vendar pa je s sosedsko pomočjo ostalo bolj pri željah. Borčevska populacija se namreč v celoti stara in ne gre zahtevati od samih borcev, da bi prevzeli na svoja pleča še vso skrb za sosedsko pomoč sotovaršem. Tovariš Zore meni, da bi morali ta vprašanja reševati preko socialnega skrbstva, kar pa seveda velja tudi za širše vprašanje problematike ostarelih in osamelih občanov.

Na področju občine Vič-Rudnik je (po zadnjih podatkih) 49 nekdanjih borcev v domovih za starejše občane. Občinski odbor in krajevni odbori jih ob vseh večjih praznikih obiskujejo, v domu na Bokalcu pa vsako leto priredijo tudi sprejem in kulturnoumetniški program ob dnevu republike.

Na področju razvijanja tradicij in zgodovine NOB deluje v okviru občinskega odbora posebna komisija, ki je v minulem letu uspešno delovala in zaključila obsežno delo (to je sicer potekalo več let) pri zbiranju gradiva za izdajo kronike dogod-

kov iz NOB na teritoriju občine Vič-Rudnik. Gradivo je ne le zbrano, ampak že pripravljeno za tisk, zato tovariš Zore meni, da bo najverjetneje kronika izšla še v prvem polletju tega leta.

V letu 1978 so viško-rudniški borci aktivno delali tudi na področju urejanja spominskih obeležij in spomenikov in so odkrili tudi nekaj povsem novih oz. prenovljenih obeležij: spominsko obeležje na Zapotoku pod Kureščkom, spominsko obeležje Zdravku Ivanoviču na Dedniku, obeležje na Vanjem vrhu na Mokrcu ter v Gabrovcah in Kamnju. V pripravi je tudi delo za odkritje spominske plošče na Robu pod Turjakom. V tem letu imajo v načrtu še postavitev novega spominskega obeležja – od črne roke ustreljenim pri gradu Lisičje (pri Škofljici) in še nekaj drugih obeležij.

Pričakovati je tudi, da bo še letos dograjen spominski dom (Prvemu dolomitskemu odredu) na Ključu pri Brezjah.

Na občinskem odboru ZZB NOV Vič-Rudnik imajo še številne delovne načrte. Tako bodo nad drugim sodelovali tudi pri srečanju medvojnih aktivistov notranjskega okrožja (Vič, Vrhnika, Logatec, Cerknica), ki bo tokrat na območju viške občine.

Posebno spodbuden pa je bil v našem pogovoru odgovor na vprašanje, kako občinski odbor ZZB NOV Vič-Rudnik sodeluje s krajevnimi odbori na območju občine. Sekretar, tovariš Zore, je to sodelovanje ocenil za izredno dobro, saj delo krajevnih odborov poteka povsem koordinirano z občinskim odborom in so predsedniki krajevnih odborov vsak dan na tekočem z delom občinskega odbora in njegovih komisij.

Tako torej po novem letu o delu v letu 1978 pri OO ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik. Pomembno je, da so zadane naloge v minulem letu uspešno opravili, še važnejše pa je, da s tem še niso zadovoljni in neutrudno delajo ter načrtujejo nove naloge in rešujejo nove probleme.

B. Ž. J.

Borčevsko-invalidska zaščita je obveznost družbe

Družbeno dogovarjanje in samoupravno sporazumevanje mora v tem obdobju postati poglavitna osnova v razvoju borčevske zaščite.

»Osnove borčevske zaščite so bile utemeljene že med narodnoosvobodilno vojno in revolucijo.

Po vojni se je ta zaščita kontinuirano razvijala v vseh fazah družbenoekonomskega razvoja in se širila v skladu z materialnimi možnostmi družbe. Tako je dejal o razvoju družbene skrbi za borce in vojaške invalide Milan Vukasović, član zveznega izvršnega sveta in predsednik zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov uvodoma, v prednovoletnem pogovoru z novinarjem »Četrtega jula.«

★

V nadaljevanju je postregel še z nekaterimi podatki, ki govore o družbeni skrbi za borce: »Zahvaljujoč takemu odnosu izdvaja družba pomembna sredstva za osnovo in dopolnilno borčevsko-invalidsko varstvo. Samo za osnovno zaščito je bilo v letu 1978 porabljeno dvanajst milijard (starih) dinarjev, kar je pomenilo približno petnajst odstotkov skupnih sredstev federacije. Za to zaščito je predvideno iz sredstev federacije za leto 1979 več kot trinajst milijard dinarjev.

Skoraj 800 tisoč udeležencev in žrtev vojne koristi borčevsko-invalidske zaščite (utrne v predpisih republik in pokrajin) zajeto preko 300 tisoč koristnikov. Prav tako izdvajajo organizacije združenega dela, občine in samoupravne interesne skupnosti, s svojimi akti pomembna sredstva za reševanje materialnega in socialnega položaja borcev, vojaških invalidov in žrtev vojne. To pa seveda ne pomeni, da bi se sredstva, ki se danes zagotavljajo za borčevsko-invalidsko zaščito, ne mogla z boljšim in gospodarnejšim obnašanjem vseh subjektov zaščite, kot tudi z boljšo in ustreznejšo normativno dejavnostjo, še celoviteje in uspešneje koristiti. Menim, da nas pri tem delu v letu 1979 čaka še obilo nalog.«

★

V nadaljevanju pogovora z novinarjem je tovariš Milan Vukasović spregovoril še o usklajevanju stališč in kriterijev, o podružbljanju borčevsko-invalidske zaščite ter na vprašanje o materialnih razlikah med borci, nastalih zaradi razlik v predpisih republik in pokrajin dejal, da so te razlike naraven odraz razlik v materialni razvitosti republik in pokrajin in produktivnosti dela. Te razlike se namreč odražajo pri dopolnilni zaščiti, kakor se pač odražajo tudi v dohodkih vseh delovnih ljudi in celotnega prebivalstva. Pri tem pa je tovariš Vukasović naglasil, da nihče v tej družbi ne more reševati svojega materialnega statusa zunaj, ali neodvisno od materialnega položaja delavskega razreda.

Po »Četrtem julu«:
B. Ž. J.

Vsem občinskim odborom ZZB NOV

V naslednji 3. številki našega časnika bomo objavili Statut ZZB NOV Jugoslavije in sklepe 8. kongresa ZZB NOV Jugoslavije. Ponovno prosimo vse občinske odbore borčevske organizacije, da nam takoj, lahko tudi po telefonu, sporočijo koliko izvodov Statuta oziroma sklepov potrebujejo.

Snega ni nikoli preveč

Kranjska gora in Kranjskogorci živijo za in od turizma. Turizem je njihova industrija, saj deset milijonov dolarjev deviznega priliva letno ne ustvari niti velika tovarna.

Njihova vrata so odprta vsakomur, ki pride k njim na počitek s pošterimi nameni. Družbena zaščita in samozaščita sta že našli svoje mesto, tako v krajevni skupnosti, kot v tamkajšnjih temeljnih organizacijah združenega dela.

Osnovnošolci dobro poznajo zgodovino NOB, vendar bi kazalo uvesti našo zgodovino in zgodovino naših narodov v učni program sleherne osnovne šole, da bi se učenci še temeljiteje seznanili z našo NOB in z boji, ki so jih bili njihovi starši in dedje

Franc Pečar

Že sredi drugega letošnjega tedna je sneg prese-
netil Zgornjo Savsko do-
lino. Sneg v tem času po-
meni za Kranjsko goro
isto kot sonce in toplo
morje sredi poletne sezo-
ne na našem Jadranu.
Snega ni nikoli preveč,
pravijo domačini v Kranj-
ski gori, čeprav so minuli
četrtletki imeli tudi s tistim
pol metra še velike težave
predno so »komunalni«
plugi in ogromni »puhal-
nik«
pod spretnim voden-
jem Jake Lovšeta in nje-
govega pomočnika, konč-
no le uspeli očistiti kranj-
skogorske ceste in parki-
rišča. In prav tako vreme,
ki z obilico snega veliko
obeta, je kaj primeren tren-
utek za marsikateri po-
menek.

Gostje kranjskogorske-
ga hotela Lek so se jeli
komaj prebujati, ko smo s
Francem Pečarjem, tajni-
kom krajevnih skupnosti
Kranjska gora, predse-
dnikom tamkajšnje orga-
nizacije ZB Francem Bra-
tužem in članoma odbora
ZB Borisom Oitzlom in
Francem Gregorijem iz
Podkorena z besedo že
načeli nekatere težave, s
katerimi se srečujejo kra-
jani, mladina, borci, druž-
benopolitične organizaci-
je v krajevni skupnosti in
drugi. Pogovoru se je pri-
družil še predsednik turi-
stičnega društva v Kranj-
ski gori Vojteh Budinek.

Večina dobi zaposlitev doma

Krajevna skupnost
Kranjska gora združuje
poleg Kranjske gore še
vasi Log, Podkoren,
Gozd Martuljek in Sred-
nji vrh. V teh vaseh živi
okoli 2350 krajanov. Turi-
zem in njene tradicije so
se ukoreninile že v letih
pred zadnjo vojno, zato-
lahko govorimo o turi-
zmu kot tradiciji in hkrati
o gospodarstvu, v kate-
rem so si številni domači-
ni našli zaposlitev in večji

kos kruha, kot recimo v
bližnjem industrijskože-
lezarskem središču.

Poleg tega imajo vasi
Podkoren, Gozd Martu-
ljek in pa Srednji vrh še
veliko možnosti, spričo
vedno hitrejšega razvoja
kmetijstva, da se vključi-
jo v tokove razvoja so-
dobnega kmečkega turi-
zma, po katerem je v zad-
njem času, posebno med
prebivalci industrijskih
središč, zares veliko pov-
praševanje. V turistični
dejavnosti se ponuja
Kranjskogorcem še veli-

Boris Oitzl

ko novih delovnih mest,
ki jih bodo morali sprejeti
sedanji ali prihodnji go-
spodarji ali gospodinje
številnih domačij.

Pomanjkanje prostorov

Medtem ko imajo gost-
je v Kranjski gori, poleg
sodobnih hotelov, na vo-
ljo še številna kegljišča,
plavalne bazene in druge
družabne prostore pa do-
mačine že vrsto let pesti
večnamenski prostor, ki
ga v Kranjski gori nimajo,
potrebovali pa bi ga tako
mladina kot člani ZB,
SZDL, upokojenci, kra-
jevna skupnost, turistič-
no društvo... Prav ta pro-
stor, vsaj tako pravijo do-
mačini, je velika zavora
za hitrejši razvoj družbe-
nopolitičnih in samou-
pravnih odnosov v kra-
jevni skupnosti.

Sicer pa je nova večna-
menska dvorana že načr-
tovana in jo bodo zgradili
nedaleč od sedanje nove
šole. Poleg dvorane bo še
na voljo prostor za trgo-
vino in obrt pa tudi borci
naj bi tu dobili svoj pro-
stor za sestajanje in delo-
vanje. In če so morda že
sedaj očitki, da se borčev-
ska organizacija ne vklju-
čuje v tokove sedanjega
življenja, da so premalo
povezani med seboj, jih
potem zagotovo ne bo.

Ostarelih borcev ne pozabljam

Kranjskogorska bor-
čevska organizacija šteje
okoli 160 članov. Čeprav
je med njimi dobra polo-
vica članstva, ki so že do-
polnili 65 let in več, se še
med njimi najdejo kore-
nine, ki hrabro kljubujejo
letom in boleznim, ki so
nekateri med njimi že do-
dobra načela. Za vse pa je
še vedno pripravljena to-
pla beseda, pomoč, ki jo
ostareli člani ZB vedno
bolj potrebujejo. Večjih
socialnih težav med posa-
mezniki v vrstah ZB sicer
ni, vendar marsikateri-
mu nudijo potrebno po-
moč, tovariško besedo, ki
že sem od vojne, razen
med borci, med bojnimi
tovariši, ne izgublja na
pomenu in veljavi.

Prenašanje tradicij NOB na mlajše rodove

Borci so najvernejši
prenašalci tradicij našega
boja na mlade rodove.
Nevarne in težke so bile
kurirske poti in poti bor-
cev preko Mežaklje, Jelo-
vice, Vršiča... Mladi sicer
vse to poslušajo, verjame-
jo, vendar v celoti ne mo-

Franc Bratuž

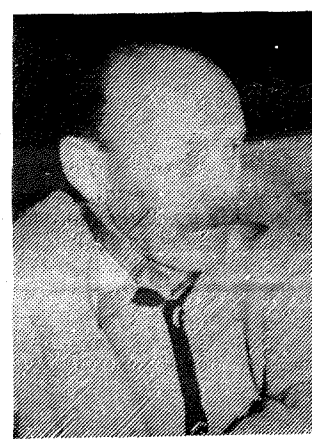
rejo dojeti, kajti mraz po-
stane šele mraz, ko ti sam
seže do kosti, lakota po-
stane lakota, ko jo sam
občutiš... Le ko ti ostane
smrt edina spremljeval-
ka, sploh ne čutiš njene
bližine!

Mladi v Kranjski gori se
v velikem številu udele-
žujejo vseh praznovanj
naše revolucije. Borci so
tisti preko katerih mladi
v besedi in pripovedova-
nju zvedo o številnih do-
godbah, ki niso doslej še v
knjigah zapisani. To bo-
gati njihovo znanje, krepi
njihovo obrambno moč
in spoznanje, da je domo-
vina le ena in nam vsem
dodeljena.

Osnovnošolci so dobro
seznanjeni z našo zgodo-

vino NOB, tudi zgodovi-
no njihovega kraja, so de-
jali sogovorniki, sora-
zmerno dobro poznajo,
pa vendar bi kljub temu
kazalo posvetiti tej tema-
tiki v osnovnih šolah več-
jo mero pozornosti. Poleg
tega pa bi se morali tudi
borci bolj vključiti v pri-
kazovanja in oživljanja
spominov na partizanska
leta, da ne bodo tako hi-
tro tonila v pozabo.

Šole imajo pri tem še
poseben pomen. Njihovo
vključevanje v številne
prireditve je treba še po-

Franc Gregori

sebej ceniti pa naj gre to
za kulturne ali športne
prireditve. Nekoč so ime-
li v Kranjski gori znani
Mihov smuk, zdaj pa se
mladi v velikem številu
udeležujejo spominskih
tekmovanj, kot je bila ne-
davnaj v Dražgošah. V ve-
likem številu pa se sleher-
no leto udeležijo pohoda
na Stol in še drugih mani-
festativnih pohodov na
katerih spoznavajo zgo-
dovino naših narodov in
narodnosti in zgodovino
svojega kraja ter ljudi.

Podkoren je strnjena
vasica komaj tri ali štiri
kilometre oddaljena od
državne meje z Italijo in
Avstrijo. Še okoli 20 čla-
nov ZB živi v tej vasici. O
budnosti jim ni treba po-
sebej pripovedovati. Do-
bro se zavedajo svojega
poslanstva. Če že teče be-
seda teče o zdravniku, ki
ga nimajo, o trgovini, ki je
v najstarejši hiši v vasi in
je že zdavnaj odslužila
svojemu namenu, o do-
mači gostilni pa tudi o sa-
movolji avtobusov, oziro-
ma njihovih šoferjev, ki
včasih ustavljajo na zgor-
nji, včasih pa na spodnji
postaji. O vseh teh teža-
vah so že govorili na sve-
tu krajevnih skupnosti na
številnih sestankih SZDL
in tudi ZB. In še kar na-
prej so brez zdravnika, tr-
govine, gostilne... Pa tu-
di avtobus še kar naprej

Vojteh Budinek

ustavlja kjer se mu zljubi.

Snežni metež nikakor
ne pojenja cel dan. S tor-
bico v roki srečam babi-
co, vso zameteno in utru-
jeno od dolge poti, ki se
vrača iz enega izmed šte-
vilnih obiskov. Iz Podko-
rena je prišla. Še dobra
dva meseca in odšla bo v
zasluženi pokoj, saj tako
in tako, kar zadeva poro-
dov na domu, nima več
dela. Vse domačinke roje-
vajo v bolnišnici. »Zakaj
peš iz Podkorena v Kranj-
sko goro,«
jo pobaram? »Kdo pa naj čaka na avto-
bus tam gori, ko pa sploh
ne veš kje bo ustavil. Raje
grem peš in zagotovo
vem, da bom tako najhi-
treje prišla do doma. No,
še tisto sem babico spo-
mnil o žlici in ustih pa je
dejala nekako tako, da bi
bilo včasih le bolje, če bi
zinili več, kot je žlica ve-
lika.

Borci ostajajo nemočni

Na območju krajevnih
skupnosti v Kranjski gori
imajo do sedaj postavlje-
nih devet spominskih
obeležij. Za nekatera obe-
ležja skrbijo delovne or-
ganizacije, za druga zopet
krajani in učenci osnovne
šole. »Mi borci,«
so pou-
darili sogovorniki, »smo
jim za to nad vse hvaležni,
vendar, če bi bila ta spo-
minska obeležja še bolj
negovana bi jim bili še
hvaležnejši!«

In kje člane borčevske
organizacije v Kranjski
gori »čevelj najbolj žuli?«
Že vrsto let si prizade-
vajo postaviti v Kranjski
gori osrednji spomenik
vsem žrtvam fašističnega
nasilja v njihovih krajih.
Denar za spomenik so že
skoraj zbrali, tudi prostor
so si že izbrali, vendar
zdaj stoji tam minigolf.
Urbanisti pa še kar naprej
obljubljajo rešitev in to že
toliko časa, da jim že nih-
če več ne verjame!

Tone Urbas

Jugoslovanski natečaj za dodelitev nagrade »4. jul«

Svet sklada odbora Zveze združenj borcev na-
rodnoosvobodilne vojne Jugoslavije razpisuje
jugoslovanski natečaj za dodelitev nagrade »4.
jul«
v 1979. letu, ki se podeljuje ob dnevu borca.

Nagrade se dodeljujejo za umetniška dela in
stvaritve, ki obravnavajo teme narodnoosvobo-
dilne vojne in socialistične revolucije iz: književ-
nosti (tudi mladinske in otroške literature), pu-
blicistike, zgodovinskih in ostalih družbenih ved
(vključujoč učbenike), filma in scenske umetno-
sti, likovnega in glasbenega ustvarjanja.

Na razpis smejo biti prijavljena dela, objav-
ljena ali ustvarjena v letu 1978.

Denarne nagrade bodo podeljene posamezni-
kom, priznanja pa skupinam, znanstvenim ali
strokovnim ustanovam, družbenopolitičnim or-
ganizacijam, organizacijam združenega dela,
združenjem, ali društvom.

Predlogi za nagrade morajo biti primerno do-
kumentirani. Dela iz književnosti, publicistike
in zgodovinskih ved pošljite v najmanj treh pri-
merkih.

Rok za sprejemanje predlogov je 15. marec
1979.

Spomini partizana Kojnika

Ondan sem se pridružil skupini savinjskih partizanov. Obujali so spomine na partizanska leta. Toliko let je minilo, spomini pa živi in čisti kot studenci v Mrzliški grapi.

Spomnili so se tudi Frančka Kojnika iz Zabukovice, ki je bil po vojni dolga leta direktor Tovarne keramike in elektroporcelana v Izlakah. Ne samo to, da je bil tovariš Kojnik trden, vztrajen in neizprosni borec proti sovražnikom, bil je tudi izvrsten govornik. Na sestankih, zborovanjih in mitingih je govoril z vso čustveno zavzetostjo. Besede in stavki so bili miselno do kraja pretehtani; znal je omehčati še tako trdo srce, znal priklicati solze, nato gnev in sovraštvo, vmes pa je zrecitiral kako svojo pesem, pesem, ki jo je po boju zložil ob debilu debele bukve, hrasta ali smreke, včasih v bunkerju, na krušni peči ali v senu kakega kozolca. Pred velikim spopadom v Zahomu oktobra 1944 je v nemiru zložil pesem »HAJKA«.

Za vraga je danes vse živo na mrzliški strani: od Gozdnika, Kamnika pa do samotne Golave vse polno je švabskih zelencev, golazni rjave, ki vermanšaft švabska so imenovani.

To ti je življenje naenkrat v svobodnih gozdovih! Le bliže, le bliže zelenci in vi izdajalci! Kaj iščete zaklon, karabe in izdajalci, če taka korajža je v vas in v vaših topovih?!

Da, v prsih teh psov je le kamen, v glavi tema. Iz divjega pokanja, krika, dušičnega dima poraja se nova država, rojstvo svobodnega sveta.

O hajki v Zahomu in pod Mrzlico mi je pred leti tovariš Kojnik poslal kar obširen zapis, ki se v skrajšanem besedilu bere približno takole:

V letu 1944 je bila partizanska dejavnost v Spodnji Savinjski dolini, med Libojami in Preboldom, zelo razgibana. Akcije, neprestani napadi na sovražnikove komunikacije. Septembra smo zrušili griški most čez Savinjo, kar je mnogo pripomoglo k zavzetju rudnika Zabukovica. Nemci so bili pregnani tudi iz Liboj. Le v Sentspavlju so imeli utrjeno postojanko z okoli 100 do zob oboroženih mož. V Žalcu pa je bilo oboroženih zelencev in rjavcev še več. Kljub temu so naši partizani pobirali žito, živino namenjeno Nemcem in pošiljali na osvobojeno ozemlje v Zgornji Savinjski dolini.

Zbirna baza za mobiliziranje, živino in žito je bila v Zahomu in pod Mrzlico. Od tukaj je enkrat, pa tudi dvakrat v tednu krenil transport po »Jurčkovi poti« proti Gornjemu gradu, Ljubnem, Lucam, Solčavi.

Skupina približno 25 partizanov je bila razdeljena v manjše skupine, ki so se bliskovito pojavljale zdaj tu zdaj tam in nemška vojaška oblast je bila prepričana, da »operira« najmanj 100 dobro oboroženih partizanov.

Povsod, kamor smo prišli, smo prirejali mitinge. V Zabukovici je bil tak miting 1. oktobra 1944 ob deveti zvečer. Udeležba domačinov skoraj stoodstotna. Seveda so se našli tudi taki, ki so že naslednjega dne javili komandi v Celju. Nemci so na zvit način prijeli Sani-

da Matijo, upravnika osvobojenega rudnika in ga po mučenju poslali v Dachau, tam je tudi v mukah umrl.

Nemci so zvedeli za našo bazo in so dlje časa pripravljali načrt za hajko, ki bi končno napravila red in mir v Zahomu in Mrzliški grapi na partizanskem osvobojenem ozemlju v Spodnji Savinjski dolini, ki so ga švabi krstili za »banditenland«.

Manjših spopadov je bilo poprej že več, generalno hajko pa so pripravili za petek 13. oktobra 1944. V noči od četrтка na petek so šle kolone švabske vojske iz Celja, mimo Petrovč, Podvin, Zabukovice, se razkropile po Britnem selu in po polzevo proti Zahomu. Druga

skupina je prišla iz Sentspavla, obkolila partizansko vas Matke, zasedla Likovičev graben. Močni patrulji sta bili na Golavi in na poteh proti Mrzlici. Tako je bilo osvobojeno ozemlje, kjer sta imela svoj sedež okrajna odpora OF in KPS Žalec, do kraja obkoljeno.

V noči od 12. na 13. oktobra smo bili v akcijah po vsej spodnji Savinjski dolini. Približno ob štirih zjutraj smo prišli v Zahom do kmeta Železnika. Bili smo utrujeni in se nam ni dalo, da bi šli v bunker pod Kamnik; oblečeni smo plegli po senu na Železnikovem kozolcu. Nekateri so takoj zaspali, jaz pa nisem mogel; polasčal se me je nek čuden nemir.

Približno ob šesti zjutraj je nedaleč od našega kozolca zaropotal mitraljez. Takoj sem ugotovil, da je to rafal iz švabskega mitraljeza.

– Nemci! Izdani smo! Hej, vstanite, Nemci so tukaj!

Skočil sem na plan in tekem proti Železnikovi hiši. Spet je zaropotalo. Bos in brez suknje sem se zapodil proti Vodovniku. Otroci so kričali in gonili živino iz hleva. Zbrala se nas je manjša skupina. Zavili smo v graben pod

Mrzlico. Na misel nam ni prišlo, da imajo Nemci tudi v grabnu zasede. To so bili trenutki, ki jih ni moč pozabiti.

Kako je prišlo do prvega rafala? Prva nemška kolona je prišla na dvorišče kmeta Zahomška. Sinova, Rajko in Veselko, sta bila v naših vrstah. Rajko je tisto noč spal doma in z njim še naš kurir Luka. Ko je zjutraj kurir stopil na hišni prag, so prišli do hiše prvi Nemci, ki so zahtevali: HÖNDE HOCH! Kurir je planil vstran, se zvil v klobčič in se spustil po hribu v dolino. Švabi so streljali, zadeli ga niso. Rafal pa je bil za nas svarilni alarm; pravočasno smo poskali s kozolca. Rajko je bil v hiši. Ker ni vedel, kam bi se skril, je zlezel v posteljo pod slamnjačo, na kateri je ležala sestra z novorojenčkom. Švabi so pretaknili vsak kot, Rajka niso našli. Tudi na Zahomškov kozolec so zlezli. Sena je bilo malo in še nekaj košev slame. Pod senom in slamo so bili Veselko in še trije partizani. Kaka sreča! Niso jih odkrili.

Pri Železnikovih so pravočasno poskrili mnogo stvari, ki so jih razpostavili partizani po hiši, peči, klopih, v veži, povsod. Pričakovali smo, da bodo zažgali domačije,

vendar tega niso storili.

No, naša skupina se je odločila, da se preko čistine prebije do kmeta Kočarja. Tedaj pa nemški križni ogenj! Skočili smo za hlev. Drdralo je od vseh strani, smrtno pesem so regljali tudi težki mitraljezi. S strehe je letela opeka. Streljali so tudi s minometalci. Kam? – je bilo v naših srcih eno samo vprašanje. In spet: KAM? V nekaj sekundah – odločitev: za hišo smo se pognali skozi koruzo. Terena nismo dobro poznali. Med prvimi sem ugotovil, da je vsako napredovanje v začrtani smeri gotova smrt, zakaj za njivo spet popolna čistina. Svinčenke so žvižgale v zraku, mimo ušes, rile po zemlji. Vmes so sekale granate, mrcvarile planino, v ozračju duh po ekrazitu.

Krogle so podrle Vido, Zagoričnikovega Francea, Tramškovega krojača iz Liboj. Zavil sem nazaj med največji ogenj. Sedaj že tudi tekel nisem več. Malo višje sem opazil majhen gozdiček, ki je v sli po življenju postal moj odrešilni cilj. In res sem se privlekel do prvih grmičev. Šele po hajki sem ugotovil, da je bil le majhen košček zelenja na čistini pred vstopom v mrzliške gozdove. Za menoj sta krenila še Vodušek in Zvezda. Drobec granate

je zadel Zvezdo v trebuh, tik preden bi dosegla grmovje. Ko je letel Vodušek mimo nje, ga je prosila, naj jo ustrelji. Ni zbral toliko moči. Zvezdo so dobili Nemci in jo popoldne odpeljali v bolnico Novo Celje, kjer je po nekaj dneh strašnih muk umrla. Jaz sem bil skrit kakih deset metrov stran od ceste. Gledal sem švabskega policista s psom, ki je brskal po grmovju. Ne mene in ne Voduška niso našli. Kočarjeve so odpeljali, otroci so jokali, ko so nalagali starše. Nemci pa so streljali kot da so do kraja ponoreli. Drobne je ležal ves dopoldan do vratu v mrzli vodi. Pravdičev Marjan iz Žalca pa je dobil rafal v glavo v trenutku, ko sta hotela z Drobnetom preskočiti potok.

Hajka je trajala do pol dveh popoldne. Izvlekel sem se iz grmovja nad Kočarjem in jo mahnil pod Gozdnikom proti Libojam. Po hajki so pokopali pod Kočarjem žrtve te krvave in zahrbtnje hajke. Žrtvam, ki so padle pri Kočarju pod Mrzlico 13. oktobra 1944 sem napisal spominsko pesem, ki sem jo recitiral čez dobrih 14 dni v Grižah na pokopališču, 1. novembra ob treh popoldne in je bilo pokopališče polno ljudi. Ko je šla naša kolona, kakih 20 partizanov, proti cerkvi, je eden naših potegnil za vrvi in v zvoniku se je oglasil največji zvon. Ljudje so ostrmeli, ker še niso videli podnevi toliko partizanov in to v samih Grižah, pred nosom policijske postojanke. Ob partizanskem grobu smo zapeli žalostinko, jaz pa sem padlim v hajki pod Mrzlico – Žličar Anici in Stenovc Treziki iz Sentspavla, Zagoričnik Franciju iz Zabukovice, Tramškovega iz Liboj in Pravdič Marjanu iz Žalca recitiral pesem:

*O, le spite in se mirno počijte!
Skalni Kamnik, Mrzlica in Gozdnik
naše dragocene žrtve krije,
žrtve, ki so še v smrti vodnik...*

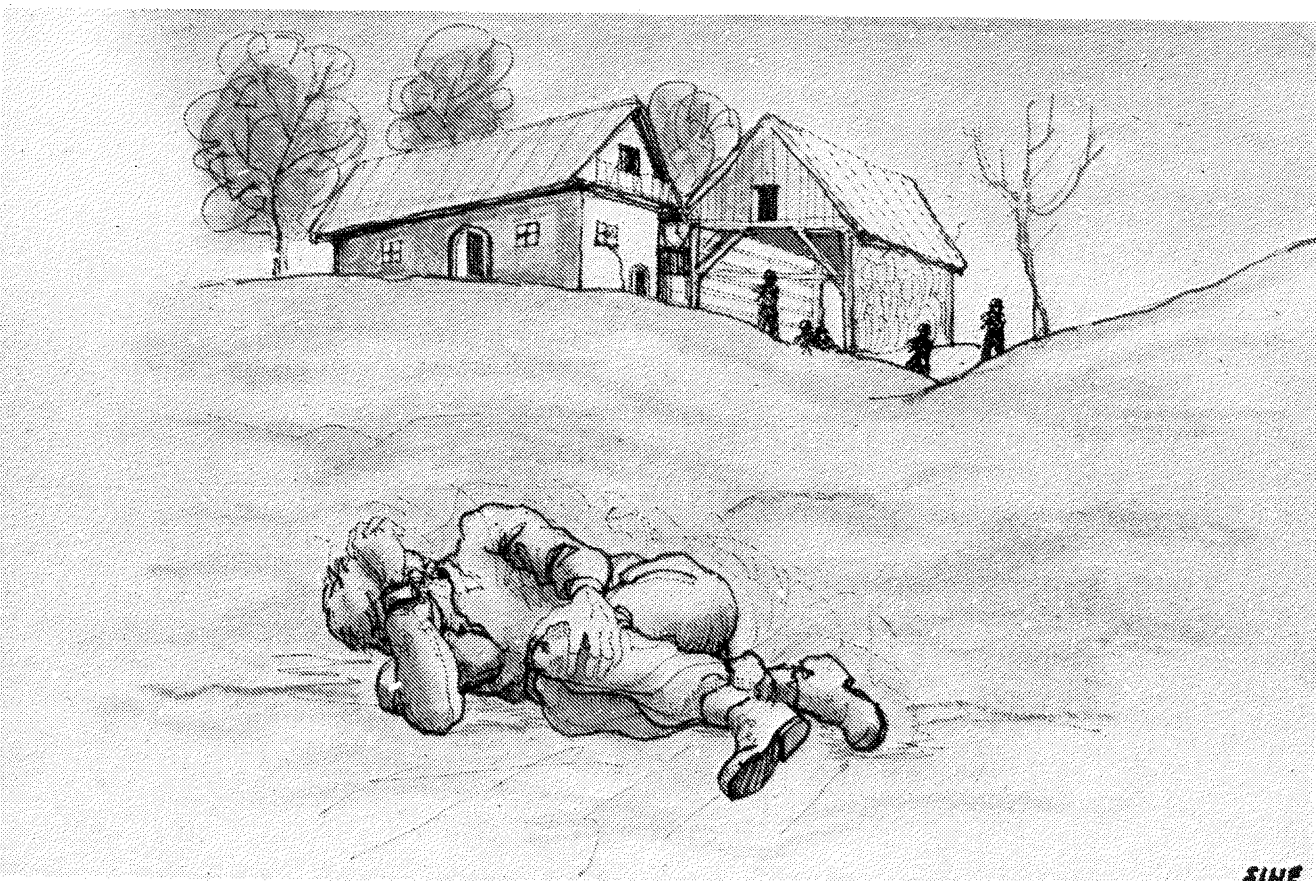
*O, le spite, mi smo danes pri vas.
Prišli črpat moč smo gomilo,
moč in strašno silo, ki čas
terja od vseh nas tako milo.*

Pesem ima več kit Besedilo in moja korajža vse navzoče moč presunila.

★

Tako približno končam svojo pripoved KOJNIŠKEGA FRANCEKA iz Zabukovice.

Drago Kun

SINE

Spomnimo se
tistih dni...

Ob obletnici ustanovitve pohorske Zidanske brigade njeni nekdanji borci obujamo spomine na tiste velike dogodke, ko smo se bojevali na Pohorju, prehodili bojno pot po Savinjski dolini, Zasavju, na Dolenjskem in nazaj čez Moravsko na Koroško, kjer smo sodelovali v zaključnih bojih druge svetovne vojne. Tako se nam v petintridesetih letih nenehno utrinjajo

Kmečki domovi – osnovne postojanke osvobodilnega boja

lavce, dobre ljudi, ki so nas podnevi in ponoči prijazno sprejemali, mnogokrat bolj prijazno kot svoje sinove, ter ob vsaki uri. To je naša dolžnost in morda bo kdo med nami težko našel pravo besedo, da bi razločno povedal, zakaj ga po osvoboditvi še ni bilo na obisk. Toda ta misel ne more biti zadržek, da ne bi šli na takšno pot. Prepričani smo lahko, da se bo marsikateri mamici in očancu iz naših lepih in toplih hribovskih domačij orosilo oko, ko nam bodo zaradi starosti in onemoglosti stisnili ro-

Primož na Pohorju, kjer je bila ustanovljena Zidanska brigada

Brigadni funkcionarji in terenska politična delavca spomladi 1944 na Pohorju: Tone Rader-Jasko, Andrej Cetinski-Lev, Franta Komel, Stane Lavrič, Adi Jevšnik-Lvov in Ivo Skerlovnik

Komandant 2. bataljona Jaroslav Soušek-Zdenko (stoji) s soborci na Dolenjskem jeseni 1944

globoko vtisnjeni spomini. Ob vsem tem pa ostaja naša obletnica izredno pomembna, saj je bil naš narodnoosvobodilni boj usmerjen za svobodo in za mir. Danes pa velikokrat zaradi bližine dogodkov zgodovinsko in človeško ne znamo ceniti vsega, kar smo doživeli in preživeli mi v brigadi in naši sodelavci izven nje.

Ljudje v življenju pogostokrat hlastamo za velikimi rečmi, za zvenječimi besedami, včasih nas naravnost omemljajo veliki dogodki. V nas pa ostajajo mozaiki spominov majhnih, človeških dejanj posameznih borcev in sodelavcev, za katere je bilo potrebno imeti enako mero hrabrosti, dobrote in poštenosti, kakor za vsako večje in pomembnejše dejanje. Ne gre za prevrednotenje enega ali drugega, gre za dejanja, ki so v tistem obdobju kovala enotnost, spoštovala delo in razmere takratne dobe. Zato v našem spominu ostaja tudi odmev ofenziv, regljanje strojníc, eksplozije granat, pohodov in umikov pa zopet napadov od začetka ustanovitve brigade. Ob naših razmišljanjih ostajajo hvaležni spomini na soborce, ki so danes še stopal ob tebi in s teboj, delili vse dobro in slabo, jutri pa odšli kot kurirji na dolgo in odgovorno pot. Tudi njihovo življenje in delo je bilo odvisno od iznajdljivosti in hrabrosti, velikokrat pa tudi od dobrih ljudi, ki so jih oskrbovali in jim ohranili življenje.

Naša varna in zanesljiva zavetja

Preprosti pohorski ljudje, ki so prej živeli skromno in vsakdanje, so v

času narodnoosvobodilnega boja storili pomembna junaška dejanja, ki jih nihče ni pričakoval in to v obdobju, ki je bilo najtežje, tako za oskrbo borcev, še bolj pa za obvarovanje bolnih in ranjenih, saj v začetnem obdobju NOB na Pohorju še nismo imeli urejenih partizanskih bolnišnic. Bolne, ranjene in izčrpane borce smo zaupali v oskrbo našim najbolj zanesljivim ljudem. Na ribniškem območju je za ranjence skrbela naša odlična sodelavka, babica iz Ribnice na Pohorju, Viktorija Miklavc. S sodelovanjem in po navodilih krajevnega zdravnika dr. Šebarja je bolnim dajala zdravila in previjala rane. Žal so Nemci odkrili njeno sodelovanje z OF ter jo odpeljali v koncentracijsko taborišče. Ob osvoboditvi se je vrnila povsem

izčrpana od prestanih muk.

Koliko je bilo na Pohorju kmečkih domačij – velikih in majhnih, ki so po dan in več oskrbovale bolne in ranjene partizane! Kako živo so nam še v spominu partizanske domačije: Urbanc, Vogrinc, Koper, Lavter-Plevnik iz Lehna na Pohorju, Kasjak, Bezjak z Lovrenca na Pohorju, Kop, Smunik, Jakob, Hribernik, Mihelič, Kralj, Samec, Kupnik, Marovt, Sajšnik, Trbas, Ovčar iz Hudega kota, Kupnik, Vidman, Osrednik, Ebjenk, Kauc, Dajnik, Brunčko, Kristan in Kuternik z Antona na Pohorju, Sedovnik, Ižek, Žvancer, Maček, Ladinek, Peruš iz Primoža na Pohorju, Žvikart, Prištovnik, Mravljak, Levovnik in Razbojnik iz Št.

Janža nad Dravčami, Pogorevc iz Št. Vida, Kajžer, Ušman, Ledinek, Zgerm, Osrnk, Grizolt in Grizoltova koča na Orlici, Lesjak, Kristan, Črepič, Slinkar, Jonk, Stepišnik in Junkar v Janževskem vrhu, Braber, Folmajer z Rdečega brega, Golob, Krembar, Javšnik iz Legna, Jesenk, Mikej iz Gradišča in Pameč, Strmčnik, Vavkan, Sovič, Ramšak, Odam iz Mislinje, Sp. Ločnikar, Kotnik iz Skomaja, Turičnik, Pridigar iz Golavebuke kakor iz Razborce, Vidmarjevi iz Resnika, Ostruh iz Planine nad Zrečami in še Mejač iz Ribnice na Pohorju.

Še veliko imen bi našli na Pohorju, v Savinjski, Zadrecki in Tuhinjski dolini, na Moravškem, na Kamniškem, v rudarskih

revirjih, na Dolenjskem pa tudi na Kozjaku, kjer se je bojevala naša najsevernejša partizanska enota – Lackov odred. Vsem smo hvaležni za pogumno delovanje v osvobodilnem boju, predvsem pa za globoko človeško razumnost, ki ni dovoljevala delati razlik. Zanje smo bili vsi borci enaki, če smo se le vedli dostojno do njih.

Se bomo odzvali
tihemu vabilu
hribovskih
domačij?

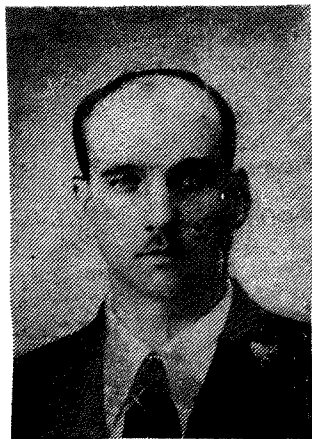
Morda bomo letos, ko praznujemo pomembne obletnice iz vojnih dni naše brigade in drugih enot, pogostejše usmerili svoj korak v tiste kraje in med tiste redke še živeče sode-

lo in umaknili pogled k mladini. Spomini bodo oživeli in vsi se bomo zopet počutili bolj povezane. Oživele bodo slike vseh tistih plemenitih ljudi, ki so na teh domačijah skupaj z nami prenašali napore narodnoosvobodilne vojne. Spomnili se bomo začetnih dni, ko se je rojevala naša Zidanska – pohorska brigada kot velika partizanska moč, ki je vzbudila tudi pri prebivalstvu Pohorja še večjo voljo za pomoč bojujočim se sinovom. Vsi, prav vsi nam bodo ostali v spominu kot ljudje, ki so v usodnem in zgodovinskem trenutku storili vse, prerasli same sebe in tako postali vzor vsem, ki vedo, kaj pomeni beseda – naša svoboda. In ko tako razmišljamo o minulih dogodkih med NOV, še posebej o tistih mejnikih, ki nas živo spominjajo na vse, kar smo doživeli, pa naj bo slabo ali dobro, povezano z biti ali ne biti, moramo prav gotovo priznati, da so bila leta oborožene revolucije najlepša v našem življenju, zato so se tudi najgloblje vtisnili v spomin vsakemu od nas, ki jih je v tej mogočni združbi OF doživljal. To lepoto spominov je potrebno z dejanji ob vsakodnevnem delu postavljati v službo boljšega današnjega in še srečnejšega jutrišnjega dne. Tako naj se med nami ohranja in nadaljuje pridobljeno v oboroženem boju ter sprejema, bogati in razvija novo.

Za svobodo, za boljšo bodočnost iz stoletja v stoletje smo uspešno bojevali tudi naš narodnoosvobodilni boj.

Ivo Skerlovnik
(Iz brošure
Pohorski partizan,
št. 11, ki je izšla
januarja letos)

Cene Štupar-Matevž

Likovni galeriji Ceneta Štuparja-Matevža na rob

Deset risb

Poznate stalno muzejsko zbirko narodnoosvobodilnega boja za mladino na Črnučah? Domuje v tamkajšnjem domu borcev in leto za letom, deset jih je pravkar minilo, gostoljubno odpira duri likovnim stvaritvam učenik in učencev ljubljanskih osnovnih šol na temo našega boja za svobodo in naše revolucije. »Najmanj ena razstava na leto,« pojasnjuje Stane Koman, predsednik Zveze kulturnih organizacij Ljubljana Bežigrad.

Izbor slednjih je bil, skupaj z likovno galerijo Ceneta Štuparja-Matevža, javnosti predstavljen dvaindvajsetega decembra lani.

★

V črnuški galeriji narodnoosvobodilnega boja je droben blok in v njem risbe Ceneta Štuparja-Matevža, nastale v zaporu. (Zaradi bolezni, ki se mu je kot partizanu poslabšala, je moral na zdravljenje. Izdajstvo. Leta 1942 so Italijani vdrl v skrivališče in ujetega Ceneta odpeljali v zapor, najprej v Šentpetrsko vojašnico in pozneje v Gonars, italijansko koncentracijsko taborišče. Tu je organiziral interniranje in pripravljal beg. Še z nekaj tovariši so kopali zidovje, kar z vilicami in žlicami. Zbežati je uspelo le njemu in štirim tovarišem. Prestal je težavno in naporno pot v Ljubljano. Zaradi slabotnega zdrav-

ja, bil je srčni in pljučni bolnik, ni mogel nazaj v gozdove, kamor je odšel leta 1941, in prevzel je vodstvo OF v Zasavju.)

Zdaj je o Cenetu Štuparju-Matevžu spregovorila še likovna galerija, deset risb in vrsta drugih dokumentov. (Rodil se je v Gmajni na Črnučah, v delavski družini. Bil je nadarjen fant in odličnjak. Rad je risal, fotografiral. Možnosti za študij ni bilo in moral se je udinjati, zdaj tu in zdaj tam. Zaradi lepega značaja je bil priljubljen. Začel je zahajati med borce delavskega gibanja in, komunist od leta 1934, kmalu eden izmed njegovih vidnih revolucionarjev.

Otvoritev likovne galerije. Na pogled skromna vest je rodila beležko in z njo željo, da spregovorimo nekoliko več.

Kje začeti? ... Po njem se imenuje tudi bežigradska delavska univerza, je bilo zapisano v vabilu.

»Lahko govorimo o sodelovanju z Zvezo kulturnih organizacij Ljubljana Bežigrad, ki je razstavo pripravila?« vprašamo Franceta Artnaka. Odgovor potrdi umestnost vprašanja. »Povabili so nas na otvoritev likovne galerije in z veseljem smo se odzvali, saj gre za našega Ceneta,« odgovori predsednik zbora te delovne skupnosti. Pogovarjali so se tudi, kako naprej. Vse kaže, da bo likovna galerija, čim bo mogoče, predstavljena v krajevni skupnosti Borisa Kidriča, kjer deluje be-

žigradska delavska univerza. »Toliko za začetek.«

Priložnost izkoristimo za majhen klepet.

»Dejavnost delavskih univerz usmerjamo predvsem na področje družbenopolitičnega in splošnega izobraževanja... Kako je pri vas, na univerzi z imenom Ceneta Štuparja-Matevža?«

»V družbenopolitično izobraževanje, ki se mu podčrtano posvečamo, je bilo lani vključenih več kot 200 strokovnjakov, zunanjih sodelavcev, in kar 6000 slušateljev,« zveemo od Sonje Karas, direktorice bežigradske delavske univerze. »Tako pri nas nadaljujemo svetle tradicije revolucionarjev, kakršni so bili Cene Štupar-Matevž.

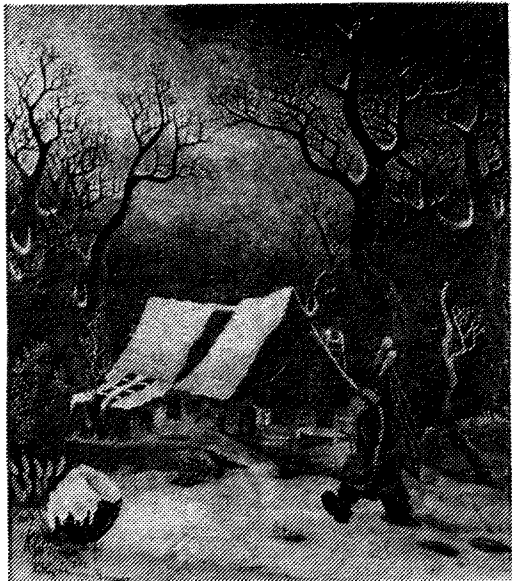
★

(Bilo je 15. novembra 1944, ko sta se s tovarišem Slavkom Trampužem odpravila v partizansko taborišče pod Dobnom, kamor so jima po zasneženih poti sledili gestapovci in ju obkolili. Trampuž je ušel, Cene, bolan, ni mogel. Boril se je do zadnjega naboja, ko je zadet od sovražnikove krogle, padel.) Ideje, za katere se je boril, pa žive in utirajo nova pota socialističnim vrednotam in vrednotam narodnoosvobodilnega boja. O tem govori tudi likovna galerija na Črnučah.

Milena Štrajnar

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Odbor 4. brigade VDV kurirjev relesnih postaj Slovenije čestita vsem nekdanjim kurirjem relesnih postaj, njihovim svojcem ter sodelavcem srečno in uspešno novo leto 1979! Ob tej priložnosti je odbor izdal umetniški koledar »Po poteh partizanskih kurirjev« in ga z najboljšimi željami poslal vsem tistim kurirjem, ki jih ima v svojih seznamih. Prosimo vse, ki koledarja niso prejeli, naj le-tega pismeno zahtevajo na naslov: Odbor 4. brigade VDV pri ZOPTT Slovenije, 61000 Ljubljana, Cigaletova 15

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD RE

Piše: Franček Bohanec

Literarni pomniki partizanstva

V slovenski literarni zgodovini imamo nekaj ponavljajočih se tematik: o lepi Vidi, o Celjanih, o kmečkih puntarjih ipd., vendar doslej še ni bilo tematike, ki bi se s toliko motivi tako ponavljala v literaturi, kot je partizanstvo. Stvar se nam zdi povsem naravna – in takšna tudi je, saj doslej še nismo imeli v svoji zgodovini tako vseobsežnega zgodovinskega gibanja –, vendar smo presenečeni, če se zavemo, kolikšen je obseg piscev in literarnih del, ki jim je partizanska tematika ali tematika NOB pomenila venomer prisoten vir ustvarjalnih navdihov.

Jože Sifer je poskusil pripraviti samo približnostni seznam literarnih del, ki so pomembnejša in se vključujejo v seznam knjig s tematiko NOB. Iz tega pregleda je razvidno, da se je doslej okoli 80 slovenskih pesnikov, pisateljev in dramatikov ukvarjalo s partizansko snovjo. In teh osemdeset peres je o slovenskem partizanu napisalo nad 170 samostojnih literarnih del. Stevilke pa so samo približne, saj ne upoštevajo portretov usod partizanov v povojnem življenju, ne upoštevajo del mladinske književnosti s to tematiko, ne posegajo po revialnem in drugem tisku, ki si je prav tako prizadeval, da oblikuje partizansko snov.

Število literarnih del in pisateljev ne pove vsega, predvsem ne tega, ali je bila partizanska snov resnično netivo v ustvarjalnem dejanju besednih umetnikov ali le nekaj, kar je bilo za njih samo zanimivo, zaželeno ali celo trgovsko. Na to, kaj je slovenskih besednim oblikovalcem pomenila tematika NOB, lahko odgovorimo samo, če ugotovimo, kako je na njih vplivala partizanska snov. Z drugimi besedami, ali so jo sprejemali samo tako, da so jo mehansko prenašali v svoje klišejske literarne klešče, ali pa je za njih bila nekaj živega, kar se je pod njihovim domišljjskim peresom venomer spreminjalo in dobivalo nova literarna oblačila.

Za primer, kako je bila – in je še – partizanska snov sila, ki deluje v oblikovalcu, celo v generacijah oblikovalcev, naj se ustavimo samo pri kratki oznaki prvih povojnih let. Opazimo lahko, kako se je odnos do partizanske snovi v bistvenih črtah spreminjal. Vemo, da je v letih 1945–1948 pri nas prevladovala smer, ki bi jo lahko označili kot racionalno – realistično obdobje. V literaturi (tudi s partizansko snovjo) je najpogostejše javljal tako imenovani brezimenski mali človek, ki je s svojim dejanjem dobival osebno in družbeno identiteto. V ospredju pripovedi je bila fabula, liki so bili plastični in psihološko podrobno motivirani, dogodki, ki so bili blizu resničnosti, so imeli svoja racionalna oporišča v smiselni in lahko umljivem kompozicijskem zaporedju. Kot odlični primer takšne literature so Miška Kranjca Tihožitja in pejsazi (1945). Leta 1948. se je duhovna sfera pri nas začela močno spreminjati. Tako se je spreminjala tudi partizanska snov. V literaturi smo opazili, da pisatelji ne zadošča več samo preprosto oblikovanje predvsem zunanjih dejstev v življenju ljudi in družbe, temveč hoče pogledati junaku v intimni svet. Povečala so se zanimanja za doživljanje, za zahtevnejše psihološke reakcije, za prefinjenost odzive človeka na zunanje dražljaje. Snov se je drobila in zadobivala individualne črte oblikovalcev. Tako se je razdrobila tudi partizanska snov v novi predstavitvi. Odlični primer takšne usmeritve Grabeljškeve novele Balada o starem Korenu in njegovem sinu (1947). Po tem obdobju pa pride še mnogih novih sprememb.

Podatki nam zopet povedo, kako je v vseh spremembah tematika NOB ostajala prisotna (in s tem tudi živa!). So sicer bila neka kratka in posamična stanja, ki so težila k temu, da se partizanski snovi vzame kaj od njene vitalne moči, vendar so bistveno nepomembna. Pesnikom, pisateljem in dramatikom je postajala tematika NOB osrednja oblikovalska sila. O tem se prepričamo, če naštejemo samo nekaj imen in del, ki v zadnjih letih potrjujejo izjemnost partizanske snovi v slovenski literaturi:

Matej Bor: Zvezde so večne (1959) in Daljave (1961); Nada Gaborovič: Vsaka noč mine (1969); Karel Grabeljšek: Med strahom in dolžnostjo (1967); Vlado Habjan: Trotamora (1975); Matevž Hace: Komisarjevi zapiski (1957, 59, 76); Vladimir Kavčič: Žrtve (1969–1970); Ciril Kosmač: Balada o trobenti in oblaku (1957); Miško Kranjec: Za svetlimi obzorji (1960–1960); Nada Kraigher: Pet temnih svetlih let (1963); Bratko Kreft: Balada o poročniku in Marjutki (1960); Mira Mihelič: Ogenj in pepel (1971); Ivan Potrč: Lacko in Krefli (1949); Ivan Ribič: Ljudje onkraj reke (1954); Tone Svetina: Ukana (1965–68); Igor Torkar: Pisana žoga (1963); Janez Vipotnik: Rodna letina (1976) in Enainštirideseto (1977); Ciril Zlobec: Moška leta našega otroštva (1962); Ivo Zorman: V tem mesecu se osipa mak (1970); Vitomil Zupan: Menuet za kitaro (1976); Beno Zupančič: Sedmina (1957), Noč in dan (1978) itd., itd.

Vrnimo se nazaj k številkam! Ko poskušamo najti tisto obdobje, ki je bilo po prvih petih povojnih letih najbolj plodno (od 1945 do 1950 je izšlo približno 52 del s partizansko tematiko), se lahko z ozirom na število del s tematiko NOB ustavimo v petletki 1960–1965. Tedaj najdemo celo 36 del s tematiko NOB. Dela tega obdobja s partizansko snovjo so bila tudi po teži literarnih del v ospredju vsega slovenskega kulturnega zanimanja. Po tem obdobju število izdanih knjig s partizansko snovjo pada.

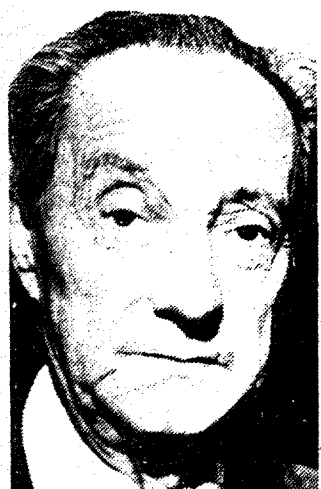
Nove generacije slovenskih pisateljev vnašajo novo tematiko. Partizanska tematika jim ni več meso in kri, vendar ostaja živa. Z novimi pisateljskimi svetovi se oglašajo tisti notranji vzgibi, ki so bili ost. partizanskega boja: vera v človekovo in družbeno svobodo in rast, napadalni boj proti kakršnikoli dresuri duševnosti, svobodna ustvarjalnost, vezana s pametjo in srcem na domača tla, urejanje medčloveških odnosov, ki naj postajajo zgledni in ohrabrujoči za neosvobojeni svet. V koliko je te osveščenosti, toliko je še prisotna tematika NOB.

O vsem tem, kar se je podrobneje zgodilo s tematiko NOB v literaturi, kaj se dogaja in kakšne brezbežne možnosti še nudi, se bomo lahko v tej rubriki še mnogokrat pogovorili.

TORJEM POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM

POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM

Čeprav jih je napolnil enainsemdešet, je dr. Aleš Bebler še veder in čil. Vitek. Ohranil je ambadorsko držanje in poleg mnogih dolžnosti opravlja še dve zelo pomembni: člana sveta federacije in s posebnim navdušenjem predsednika Jugoslovanske zveze za zaščito in razvoj človekovega okolja. Ni ga lahko najti. Komaj je zapustil kongresni center »Sava«, je že bil v svetu federacije v novih delovnih prostorih. Tu smo našli človeka, ki se od svoje zgodnje mladosti bojuje

dr. Aleš Bebler

za varstvo človekovega okolja. Najprej proti buržoaziji in nacionalistom, potem proti fašizmu in danes proti vsem drugim vrstam umazanosti.

★

In kaj bi sogovornik drugo kot da prične z vprašanji iz življenjepisa.

Kaj je osemnajstletnega mladeniča pripeljalo v SKOJ, da bi 6. januarja 1929 postal komunist, prav na dan (in navkljub) proslave šestojanuarske diktature? Samo leto zatem je v Parizu postal doktor pravnih ved. Kako to, da je pripadnik »dobro stoječega« meščanskega sloja zaplul v vode ilegalnega življenja, politične emigracije, španskega borce, borca proletarske revolucije?

– Vidite, name je strašno delovalo vse, kar sem doživel po prvi svetovni vojni. Ta vojna je izneverila mnoge upe. Svoboda naroda in pravica do samoopredelitve so ostale samo prazne besede. Ko se je vojna končala, so moj rojstni kraj, moje rojstno Idrijo, v kateri nikdar nisem slišal italijanske besede, okupirali Italijani. In ta slovenska in delavska Idrija in vse Slovensko primorje so postali – Italija in Italijani okupatorji. Pričeli so dušiti svobodo in preganjanje slovenski narod. Tako so bila izneverjena moja mladostna pričakovanja.

Italijani so hoteli očeta zgnati na Sardinijo. V poslednjem trenutku se mu je uspelo skriti. Ilegalno je odšel v Jugoslavijo. Imel sem enajst let, ko sem zapustil rojstni

Narodni heroj dr. Aleš Bebler pripoveduje

O Petru Kogejju ... in še kaj

kraj in prišel v Celje. Oče je bil profesor kemije in ko je odšel v industrijo – inženir, direktor celjske cinkarne. Tu je doživel strašne stvari. V novi državi, Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, je pričakoval velike svobode, pričakoval je pravico, nov socialni red, doživel pa je krajo države in izkoriščanje delavskega razreda brez milosti. Hoteli so ga vmešati v podkupovanje, nepoštenost. Ko je odbil, je bil odpuščen. Ostali smo brez sredstev za življenje. Še eno razočaranje, tokrat v kraljevino Jugoslavijo in kapitalizem. Postal sem levičar in že v celjski gimnaziji organizator prvih marksističnih krožkov.

Kasneje, na ljubljanski univerzi, je njegovo aktivnost v študentskem gibanju, partiji in SKOJ, kmalu zapazila policija. Da bi se izognil težki ječi, ki jo je za takšno aktivnost režim delil brez priznana, je emigriral v Francijo. Živel je življenje političnega emigranta v Belgiji, Sovjetski zvezi in drugih deželah, se ukvarjal s publicistiko, da bi se leta 1937 vključil v špansko osvobodilno vojno. (Zanimalo nas je, katere so tiste najdragocenejše politične izkušnje, ki jih je dr. Aleš Bebler, namestnik komisarja Petnajste interbrigade, prinesel iz Španije, in ki so mu bile kot namestniku komandanta glavnega štaba slovenske partizanske vojske v našem narodnoosvobodilnem boju še v posebno korist?)

– Nujnost političnega delovanja protifašističnega gibanja v vsej njegovi širini. To je bila moja najdragocenejša izkušnja. Protisektaštvo, bi temu rekli danes. Sodelovanje komunistov z vsemi, ki so proti fašizmu, z demokrati, katoliki in to na najširši osnovi. Prva skrb je bila premagati fašizem. Takšna politika je rodila sadove. Posebno v Slovenskem primorju. Tu so bili tudi duhovniki proti fašizmu (s tem ne mislim, da drugod ni bilo takšnih!), saj je Vatikan v tem fašističnem obdobju izvajal nanje hude pritiske. V Slovenskem primorju ni bilo bele garde.

Kaj je bilo v dneh vstaje v Sloveniji najbolj impresivno?

– To je ilegalna Ljubljana leta 1941. Takrat se je vse mesto obrnilo k osvobodilni fronti. Skoraj ni bilo hiše, v katero se ne bi skrili brez strahu. In če te je v akciji zatekla policijska ura, si dobil podporo, prenočišče, hrano. V teh dneh je, na primer, v Ljubljani potekalo zbiranje Posojila svobode, ki ga je razpisal slovenski narodnoosvobodilni odbor. Odziv ljudi je bil odličen. Tako mi je neki trgovec dal milijon lir, ki sem jih takoj dal Francu Leskošku-Luki. Bil sem prijetno presenečen. O tem je v svojem referatu na petem kongresu KPJ leta 1947 govoril tudi to-

variš Tito. Na to idejo smo prišli, ko smo videli, da je ogromna množica prebivalstva z nami.

Dr. Aleš Bebler, nekdanji pariški ilegalec, je bil po vojni naš ambasadur v Franciji. Imel je priložnost, da po mnogih letih obišče kraje, v katerih se je skrival. Živo se spominja sestanka s tovarišem Titom v majhni kavarni v Ulici La Fayette, ob čaši piva. Bilo je to jeseni leta 1938. Sestanek je organiziral Veljko Vlahović. Pogovarjali so se o kadrih, slovenskih boricah iz Španije, ki jih je treba poslati na šolanje v Moskvo. Prvič se je tovariš Bebler srečal s Titom v Moskvi februarja 1936, takrat, ko je predaval na komunistični univerzi narodnostnih manjšin Zapada.

– Tovariš Tito je pripovedoval o položaju v Ju-

goslaviji. To je bil čas velikega vrenja in ustanavljanje ljudske fronte v domovini.

Diplomatska aktivnost je še najmanj to, kar se vidi na zunaj. Ne izčrpava se s protokolarnimi sprejemi, trakovi, cilindri. To je boj za mednarodni ugled domovine – boj za mir, za prijateljstvo in sodelovanje z deželo, v kateri si akreditiran. To je, z eno besedo, diplomatski boj. Dr. Bebler se spominja nekaj takšnih posameznosti.

– Pred Donavsko konferenco, ki je bila v Beogradu leta 1948, sem bil v Moskvi. Imeli smo neke

planini leži, blizu moje Idrije. Tudi vojne naloge so me večkrat popeljale v to lepo vasico. Kljub temu, da so me ljudje povsod, in tudi tu, z navdušenjem sprejemali, sem moral nadvse spoštovati pravila konspiracije. Zaradi tega me je nekako motila prisotnost Petra Kogejja, malo šolanega, a zelo bistrega kmeta, ki se je venomer motal okoli našega štaba.

Vas je bila s svojimi tisoč metri nadmorske višine, obdana z lepim, velikim Trnovskim gozdom, zatočišče partizanov. Tu je bila bolnišnica Pavla in ozapovalnice na gorskih vrhovih nad Idrijo in Trebušo so omogočale pravočasno odkriti sovražnika. Vojsko je bilo pravzaprav središče partizanskega gibanja v Slovenskem primorju. In kot takšno predmet živahnega zanimanja sovražnikovih obveščevalnih služb. Odtod tudi naša posebna budnost.

»Tovariš Primož, kaj je novega?« je nadlegoval Peter.

In to prav takrat, kadar je bilo novic veliko. Poiskal me je, da bi mu jih razložil. Dogajalo se je, da je zanje zvedel pred menoj. To je bilo dovolj, da sem se zamislil. Odkod njemu, kmetu, takšne informacije? Čeprav je užival ugled pridnega terenskega delavca, so podatki, s katerimi je včasih razpolagal, in tudi način njegovega razmišljanja ob tem, presenečali. (Peter Kogej je živel samo s svojim sinom, tudi zanesljivim pomagačem naše vojske!?)

»Kako tolmačite, tovariš komisar...«, je Peter postavljaval neverjetna vprašanja.

Iz vsega se je dalo zaključiti, da je dobro poznal marksizem. Kot partijski komisar področja sem se nekajkrat znašel v dvomih. Po katerih kanalih prihaja do novic, ko pa so se vse informacije najprej stekale k meni, ki takorekoč prvi dobivam tudi Partizanski dnevnik? List smo tiskali v tri do štiri tisoč primerkih, nekje na osvobojenem ozemlju. To je bil verjetno edini partizanski dnevni list, ki so ga v tem času tiskali v Jugoslaviji, če izvenzemo Borbo.

– Se kot deček in pozneje kot planinec sem dostikrat prišel v Vojsko. V

S tovariši sem čestokrat zahajal v hišo Petra Kogejja. Prišli smo, da se pogrejemo, odpočijemo, tudi prenočimo. Dogajalo se je, da Kogejja ni bilo doma. Enostavno je izginil. Kam je odhajal? Sprva temu nisem posvečal posebne pozornosti. Toda, ko se je vojna bližala koncu, so Nemci počenjali vse, da bi onemogočili naš boj. V vrste partizanskih enot, še posebno med ilegalce, so poskušali vriniti gestapovce. To se je dogajalo konec leta 1944. Tako je prišlo do velike nemške ofenzive. Nemci so, skupaj s četniki, poskušali uničiti tudi naš deveti korpus in partizansko bazo na Vojškem. Naši možje so bili obkoljeni in boji krvavi. Imeli smo velike izgube. Sovražnik je začasno prišel v Petrovo hišo... Po ofenzivi smo zvedeli, da sta izginila oba, oče in sin. Govorili so, da sta odšla v gozd.

To je bilo naše poslednje vojno srečanje.

V spominu so mi ostale njegove tople oči, nekaj malega strahu v njih in velika uganaka: kdo je pravzaprav bil Peter Kogej?

Od vojne je minilo mnogo let. Ob neki priložnosti, ko je bila na Vojškem proslava, zagledam Petra. Radosten objem.

»Dragi Primož, moram ti odkriti veliko tajno!«

Neverjetno, a resnično. Zame je bilo pravo presenečenje, ko mi je Peter Kogej povedal, a drugi potrdili, da je bil gostitelj in eden od organizatorjev partizanske tiskarne.

Nekje od avgusta leta 1943 in tja do konca vojne je tiskarna tiskala Partizanski dnevnik ter številna propagandna gradiva. Na svojem posestvu je v težko dostopnem predelu Kogej izbral mesto za tiskarno. Izkoristil je slap bližnjega potoka... Zgradil je tudi baraki. V eni je bila tiskarna, v drugi ljudje. Vse to je takorekoč viselo na neki skali. Do barak si lahko prišel samo s pomočjo vrvi. Tako so prinesli tudi papir, tiskano gradivo pa so odpravljali s pomočjo kotlenja po strmini.

Skoraj dve leti, iz dneva v dan, je delala tiskarna, ki jo je organiziral in do katere je imel skoraj edini dostop Peter Kogej.

Tiskarna je ohranjena in spremenjena v muzej.

In v muzeju in v srcu Petrovih soborcev je zapisano ime komuniste in velikega junaka Petra Kogejja.

Stevan Petrovič
Prevedla: M. Š.

FRONT

Neenak boj partizanov v zasneženi Lipnici

Vse bolj in bolj se odmičkajo tisti časi, ko so se naši narodi skoraj goloroki uprli takratnemu nemškemu zavojevalcu, ki je bil na vrhuncu svoje osvajaške moči in do takrat še neporažen in je imel pod svojo oblastjo vso Evropo. Vse več in več pa je tudi spominov in proslav na tiste slavne bitke, ki so jih bili partizani z nadmočnimi nemškimi oboroženimi silami. Te bitke v prvih letih okupacije so bile za partizanske enote večinoma pogubne, ker takrat še niso imeli dovolj močnih enot. Oboroženi so bili le z lahkim orožjem, največkrat pa je tem izgubam botrovala izdaja ljudi, ki so se za judežve groše udingali okupatorju in zašli na najnižjo pot – pot izdaje.

Tako se vrstijo proslave ob spominskih obeležjih vsako leto na Pohorju, kjer je bil bitko na Osankarici legendarni Pohorski bataljon, tako tudi v Dražgošah na slavno Dražgoško bitko, v februarju bo tudi spominski pohod na Stol, že štirinajsti, kjer je jesenška-Cankarjeva četa bila bitko z preko 2.000 Nemci in domačimi izdajalci, vsako leto v decembru je tudi spominska svečanost na Pokljuki, kjer je izkrcaval tretji bataljon Prešernove brigade zaradi izdaje. Še in še bi lahko našteval take spominske svečanosti, ki se vršijo v spomin na slavno epopejo našega naroda, in prav je tako. V gorjansko-bohinjskem kotu je bila v letu 1941 že znana decembrska vstaja, ki je bila tudi izdana in izjalovljena, toda zaneten je bil širši oboroženi upor, toda o tem se danes ne piše veliko in ne slavi?! Ze v januarju 1942 leta je bila močna nemška hajka na partizane, ki so bili v zasneženi Lipnici na Pokljuki in tudi na to bitko ni spominskih svečanosti ali pohodov?! Bitka na Stolu je bila 20. februarja 1942 leta in to na nadmorski višini 2.193 m. Bitka v Lipnici je bila v dneh 19. in 20. januarja 1942 leta in tudi na nadmorski višini 2.007 m, (ta višina je na Lipniškem vrhu), z veliko nemško premočjo. In prav tej bitki posvečam ta zapis.

Ozrmo se še malo v leto 1941. V decembru tega leta, 12., so organizatorji vstaje na območju Gorj sklicali širši sestanek, ki je bil na hribčku Stovičju nad Poljšico. Zbralo se je nepričakovano veliko ljudi, okoli dvesto. Zbrane je nagovoril Stane Bokal, komandant vodstva vstaje za to področje in jim razložil, da je namen tega zborovanja, da se z bohinjskimi uporniki združijo v zgornji bohinjski dolini, vstaja sama pa naj bi se začela v Nomnju. Spricho izdajstva in malostevilnih starih partizanov in nenadnega nemškega napada, se je ta množičen poiskus vstaje izjalovil. Iz gorjanskih vasi je pri tej vstaji sodelo-

valo nad sto ljudi, ki so se po neuspehu postopoma vrnili na svoje domove, nekaj pa jih je ostalo v partizanih. Slednji so v najtežjih okoliščinah prebrodili izredno mrzlo in debelo zimo, večino tistih, ki so se vrnili domov, pa je postalo žrtev gestapovskega nasilja. Toda vkljub vsemu, gorjanskega puntarja niso mogli streti. Upor se je širil dalje. V tem začetnem letu narodnoosvobodilnega boja, je šlo in ostalo v partizanih 22 gorjanskih borcev, (niso všteti tisti, ki so se od vstaje vrnili domov.)

Začetek leta 1942 je bil za partizane zelo težak, saj so se prebijali v visokem snegu in mrazu po pokljuških gozdovih. Po neuspehi decembrski vstaji, so se vračali preko Mrzlega studenca na Zatrnik, kjer so par dni bivali v znani predvojni gostilni Jožeta Frčaja, ker pa je bil ta kraj lahko dostopen z motorizacijo sovražnika, se tod niso počutili varne in so se umaknili v visokem snegu na višje ležečo Brjanco in se tam namestili v pastirskih stajah. Toda tudi tu niso imeli miru pred trdovratnim zasledovalcem, ki jih je hotel na vsak način uničiti. Nemci so jih napadli in pri tej hajki je bil ranjen in ujet Avgust Pristov iz Mevkša. Odpejljal so ga v Begunje in ga tam, po dvodnevnem mučenju, ranjenega ustrelili. Razhajkani partizani so se pretolkli v zasneženo Lipnico in se nastanili v kotlini planine v pastirskih kočah, (pri kočah je Nm 1633). Bili so v tej kotlini, kaj primeren kraj za napadalca, toda niso si niti pomislili, da bodo Nemci v tem dva metra visokem snegu in mrazu -30°C, rinili za njimi. Prav to pa se je tudi zgodilo!

Te pastirske koče so bile dobro založene z suhiimi drvimi, kar je za prezeble in premočene borce prišlo še kako prav. Nedavni spopad v Brjanci in debela snežna odeja sta jih dodobra utrudila, potrebni so bili toplote strehe in počitka. Visoke, strme in zaledenele stene na zahodni in severni strani koč, so jim dajale videz popolne varnosti. Oživljali so se in se po malem lotevali vojaškega dela in predvsem političnih razprav. Tega je največ vedel in znal Stane Bokal, ki je bil v tej Bok-

ljuški četi komisar. Bil je izobražen, široko razgledan komunist, ki ga je vzgajala jeseniška železarna in boji v njej. Borci so ga radi poslušali in se od njega učili, kajti v tistih časih jim je bilo njegovo predavanje še kako potrebno in jih je tudi moralno dvigovalo. Prišli so tudi do spoznanja, da vojne še ne more tako kmalu biti konec, kot so jim to pripovedovali in kot so mislili v letu 1941.

Zasnežena Lipnica v letih pred vojno

V tej Pokljuški četi jih je bilo takrat 24 z eno zbrojevko in puškami in so se počutili kar varne in dovolj močne.

Ko sta do njih prišla še kurirja Oskar in Kravs s poročili, da se jim bo v nekaj dneh priključila močna skupina, ki prihaja iz Dražgoš, so bili vsi še boljše volje. Mraz je še vedno naraščal, toda vsak novi borec jim je pomenil večje upanje.

Noči so bile jasne in vsak dan je pritiskal hujši mraz. Straža na hribčku nad kočami se je menjavala vsake pol ure, vsaj kdo bi pa vzdržal več pri dobrih 30 stopinjah C pod ničlo! Pili so sok in jedli le krompirjevo juho, toda to jih takrat niti ni motilo.

Čez nekaj dni, ravno ko se je kadilo iz koč, je preletela planino »štorklja«, (tako so takrat imenovali staro dvokrilno letalo – ali nemški izvidnik). Nekajkrat je zaokrožilo nad skalami in izginilo proti Bledu. Kako za vruga so mogli pomisliti na Lipnico? Začeli so ugibati ali niso izdani. Ali in kako naj bi bilo Nemcem znano, kje se zadržujejo? Je potreben ponoven premik ali ne? Je izvidnik opazil dim in sledi okoli koč? Toda – premika niso storili. Komisar Bokal je

bil tako prepričljiv in komandir Boris tako neustrašen, da so ostali. »Ako bodo prišli smo mi na boljšem. Spomnite se na Brjanco! Nagnali jih bomo«, jih je navduševal Bokal. Komandir Boris je stvar tolmačil po svoje. »Če je zima za nas, je tudi za Nemce. Če so strmine za nas, so tudi za napadalce!« Postali pa so le previdnejši in kljub ostremu severu, ki ni nehal briti in nositi suhega pršiča, so

poosttrili varnostne ukrepe.

Naslednji dan so dobili kaj nenavaden in svojevrsten obisk, ki je vse močno presenetil. Do njih so namreč prigazili trije fantje, ki so bili čisto v redu, toda takoj so povedali, da so jih Nemci potegnili iz zaporov, zaprti so bili vsled udeležbe v decembrski vstaji, in jih poslali na Pokljuko, da bi borcem povedali, kar so želeli gestapovci. Gestapo je razprejal neverjetne mreže. »Pojdite raje od tod, ker Nemci vedo kje ste. Poslušajte nas, sicer vas bodo napadli in potolkli!« Tako in podobno so jim prigovarjali, čudili so se nemški taktiki in so že nehote pogledovali, če za temi tremi že spodaj kje niso pripravljeni Nemci za napad.

Vse to je borcem dalo vedeti, da Nemci dobro vedo, kje se nahajajo, sicer ne bi prejšnji dan poslali letala na izvidniški polet in tudi obiska teh treh fantov ne bi bilo. Od kod so Nemci izvedeli, kje se ta četa partizanov nahaja, ti trije fantje o tem niso vedeli ničesar. Ti fantje so bili dobri in poslali so jih nazaj, čeprav je morda gestapo mislil drugače, kasneje so se vsi pridružili partiza-

nom in so tudi padli kot dobri borci.

Drugo jutro, pisalo se je 19. januarja 1942 leta. Borci so vstali zelo zgodaj in dve patrulji sta z dnevom odšli na ogledovanje. Patrulja, v kateri sta bila komandir Andrej Žvan-Boris in Stanko Kocjančič-Marjan, se je kmalu upehana vrnila. Na poseki, ki se je držala gozda, sta že naletela na Nemce, ki so pritiskali navzgor, oblečeni v bele halje. Srečanje je bilo tako neposredno, da bi kmalu trčili drug v drugega. Nemci so bili prisiljeni udariti po partizanski patrulji, od sten in v sneg so odjeknili prvi streli, ki so jih pri kočah komaj zaznali. Toda zado stovalo je, patrulja je upravičila svoje napore in namene, izzvala je napadalce, da so se hote ali nehote izdali in so bili tako ob poglavitno, ob prese-nečenje, in sicer kljub temu, da jih je bilo veliko, Boris in Marjan sta hitro prišla nazaj in povedala, kaj sta videla. Kaj zdaj? Kakšna bo obramba?

Borci so hitro oprtali svojo opremo in orožje, ter se umaknili v levo pobočje nad kočami. Nemcev še ni bilo videti nikjer, toda iznenada je zaropotalo. Slišalo se je poka-nje in zvižganje krogel, ki so bile namenjene borcem, toda še vedno jih ni so videli, ker so jih dobro ščitile bele halje in pa megla. Borci so po malem streljali na nasprotnika, toda vsled velikega mraza je marsikatero orožje zatajilo. Nemci so bili na smučeh in so začeli z obkoljevanjem, partizani pa so se umikali vse više in više. Med umikom v Lipniški vrh, (2007 Nm), jih je dodobra varoval sneg, ranjen v prsi pa je že bil komisar Stane Bokal. Med tem sta se v dolino na smučeh spustila Lojze Knaflič iz Bleda in Janko Jakopič iz Gorij, ki pa so oba zadeli nemški rafali in so okostje teh dveh borcev dobili šele spomladi, ko je skopnel sneg. Pritisk Nemcev proti vrhu Lipniškega vrha ni popustil, borci pa so jih odbijali z redkimi streli, kajti premrli udje in urožje jih skorajda ni ubogalo več. Na vrhu so odvrgli nahrbtnike in smuči, sami pa so se umaknili v skalni previs, v strmi pečini nad globokim prepadom Krme. V tej skupini je bilo le še pet borcev in sicer: ranjeni Stane Bokal, Vinko Repe-Triglav-

ski, Oskar Pogačnik, Franc Kraus in Franc Smrekar-Brinar. Stane Bokal je močno krvavel in so se mu iztekale zadnje, življenjske sile, nenedoma je iz previsa omahnul in poletel v globino Krmškega prepada. Franc Kraus je hotel proti večeru izplezati iz previsa, toda tudi njemu so odpovedali otrplji udje in je zgrmel v globino za Bokalom. Ostali trije, Triglavski, Oskar in Brinar so se z družnimi močmi in skupno pomočjo le počasi izvlekli srečno nazaj na plato Lipniškega vrha. Bil je že mrak, Nemcev ni bilo čutiti več v bližini, so se začeli počasi in previdno spuščati iz Lipniškega vrha proti cesti na Rudno Polje. Šlo je počasi, kajti bili so lačni, vsi otrdeli od hudega mraza, pestil pa jih je še visoki sneg. No, nekako so le srečno prišli drugi dan na Koprivnek in potem dalje v Slamnike nad Bohinjsko Belo, kjer so si zdravili ozeble ude v zemljaniki pri Matevžu Volfu.

Druga skupina borcev se je prebijala po desnem pobočju proti Kleku in začuda so se vsi živi izvlekli iz tega peklenškega obroča. Iz Kleka so se prebili v Radovno od tam pa vsak na svojo stran, da so se malo odpočili in odpomogli in da so začasno Nemcem ušli iz vidika. Kasneje so se zopet javili na določenem mestu v svoji enoti. Edina ženska borka med njimi je bila Katarina Ambrožič-Betonova, ki se je nekako prebila z možem Francetom v Radovno, od tam pa dalje k svoji sestri na Poljane, (Sp. Gorje). Ona je imela tako zmrznjene noge in čevlje, da so ji jih morali zrezati raz nog. Bila pa je izdana, na Poljanah aretirana in je šla skozi begunjske zapore in dalje v kazensko taborišče Auschwitz, po vojni pa se je le srečno vrnila domov. Černe Alojzije-Edvard iz Poljšice, se je v tej neenaki bitki sam hotel z bajonetom zaklati, toda se je le toliko, da je bil v nezvesti, Nemci so ga dobili, toda mislili so, da je mrtev in so ga pustili v snegu in se je kasneje sam nekako privlekel do Figovca na Staro Pokljuko, kjer se je dobro okrepčal, kasneje pa se je zdravil pri Biscu v Zgornji Gorjah. Ponovno se je vrnil v partizane, bil pa je zopet pod isto Lipnico ponovno ujet 3. julija 1943 leta in čez tri dni v Begunjah ustreljen.

Tako so od te Pokljuške čete iz boja v Lipanci danes živi še: Vinko Repe-Triglavski, Franc in Katarina Ambrožič-Betonova in Stanko Kocjančič-Marjan, vsi ostali borci ali so padli kasneje v partizanih ali umrli v povojnih letih. Padli pa so v Lipnici: Stanko Bokal, Franc Kraus, Alojz Knaflič in Janko Jakopič, ki imajo vzdano spominsko obeležje na vrhu Lipniškega vrha. Izšli pa so iz tega neenakega boja kot zmagovalci.

Jože Ambrožič

METLIKA

Besede in dejanja

Na letni skupščini občinskega odbora ZZB NOV Metlika so v začetku leta 1978 delegati sprejeli program dela za tekoče leto, ki je usklajen s programi dela posameznih krajevnih odborov ZB s terena.

Na prvi seji izvoljenega predsedstva je bil izvoljen za predsednika Vinko Kepic, za podpredsednika Tine Molek in za tajnika Milan Bajc. Predsedstvo je izvolilo petčlanski izvršni odbor in šest komisij.

Največ dela in skrbi je bilo pri reševanju vlog in pritožb za priznanje »posebne dobe« za časa NOV. Uspešno so opravile svoje naloge tudi borčevske organizacije na terenu. Tako imajo vse organizacije ZB v občini Metlika svoje prapore.

Spomeniška dejavnost je bila v letu 1978 eno od širokih delovnih področij. Manifestacije ob tem delu so pokazale vso politično vrednost skupnosti vasi v občini. Na Lokvici pri Metliki je odkrito spominsko obeležje dvema padlima borcem 13. proletarske brigade. Pred vasjo Drage je postavljen obeležje padlemu partizanu-borcu zaščitne čete zavezniške komisije pri glavnem štabu Slovenije. ZB Dobravice je ob svojem prazniku odkrilo spominsko obeležje na mestu, kjer so Italijani leta 1942 ob železniški progi ubili štiri talce. Na hiši Martina Matkoviča v vasi Geršiči pa je odkrita spominska plošča delovanju oficirske šole pri GŠS. Vas Zemelj je postavila spomenik osemnajstim padlim vaščanom. Občinski odbor ZZB NOV Metlika je z odborom XV. SNOUB odkrilo spominsko obeležje na Krki, kjer je ob napadu februarja 1944 padlo šest partizanov iz Metlike in okolice. Ob praznovanju občinskega praznika, 26. novembra, je bilo odkrito spominsko obeležje, posvečeno partijski tehniki Belokranjskega okrožja in trem padlim sodelavcem te tehnike pri Ivčevih.

V komisiji za zadeve borcev NOV in VVI pri SOB Metlika so vključeni v delo tudi predstavniki predsedstva občinskega odbora, ki aktivno sodelujejo pri reševanju družbene pomoči našim borcem. Komisija je rešila to vprašanje za 325 članov organizacije ZB, v naslednjem letu pa predvidevamo, da se bo število potrebnih po družbeni pomoči povečalo na 400.

Ivan Urh

MARIBOR

V ponosu žari delovna vnema

Krajevna skupnost »Avgust Majerič« je bila v mariborski občini pa tudi v Sloveniji ena največjih. Predvsem zato, da bi krajevno samoupravo čim bolj približali krajanom, je bil decembra 1977 izvršen referendum o prostorskem preoblikovanju novih krajevnih skupnosti. Tako je iz te velike krajevnne skupnosti nastalo pet manjših, in sicer: KS heroja Vojka, KS Toneta Čufarja, KS Jožeta Lacka, KS Draga Kobala in KS Grenvich, ki nosi ime po pobratenem mestu Grlenvich v Angliji. Pokazalo se je, da bi se morali tudi člani ZB organizirati po novih KS. Še lani je imela naša organizacija svoj ustanovni občni zbor, na katerem je bilo izvoljeno novo vodstvo. Sprejeli smo ustrezen program dela, ki je bil do sedaj v celoti izpolnjen. Februarja lani smo se sestali na prvi seji novo izvoljenega predsedstva, kjer smo sprejeli sklep, da razvijemo svoj prapor. Ob krajevnem prazniku Poberežja smo organizirali proslavo s slavnostnim govorom in bogatim kulturnim programom. Poleg članov ZB in ostalih krajanov so se je udeležili družbenopolitični delavci SO Maribor.

Omenimo še nekatere druge naše akcije:

- izvedli smo predavanja v osnovni šoli na temo iz življenja v NOV;
- organizirali smo izlet v Goriška Brda za članstvo in njihove svojce;
- podprli smo pet predlogov za klimatska zdravljenja,
- za 8. marec smo obiskali in obdarili najstarejše ženeborke, vdove in matere padlih;
- za dan borca smo obiskali s čestitkami in skromnimi darili najstarejše člane ZB, trem članom pa smo poslali enkratno finančno pomoč;
- v akciji za nove naročnike TV-15 smo jih pridobili 10;
- s praporom smo se udeležili odkritja spomenika bratom »Greif« v Zg. Dupleku ter otvoritve nove šole v Sp. Dupleku;
- udeležili smo se komemoracije ob dnevu mrtvih v ulici Talcev, na Partizanskem grobišču ter komemoracije pri osn. šoli v Brezju;
- naša delegacija se je udeležila tudi centralne proslave v Suhi Krajini;
- ob 29. novembru smo predlagali 7 članov ZB za denarno pomoč, štirim članom pa smo razdelili materialno pomoč iz sredstev, ki nam jih je nakazal obč. odbor ZB, za kar se lepo zahvaljujemo.

Kot najbolj aktivne in nesebične moramo v naši organizaciji pohvaliti predsednika Voja Simonoviča, Karla Klačarja, Jožeta Brumna in Alojza Živca.

DRAGO LISAC

MURSKA SOBOTA

Informiranju večjo pozornost

Pri predsedstvu občinske konference ZRVS v Murski Soboti je bila imenovana komisija za propagandno dejavnost ter informiranje, ki jo bo v prihodnjem mandatsnem obdobju vodil tovariš Koloman Rituper. Ta komisija se je pred kratkim sestala in pripravila predlog programa svojega dela v letu 1979, ki ga bo predložila v obravnavo predsedstvu občinske konference ZRVS.

V program so informatorji in propagandisti zajeli: redno sestajanje komisije in obiski sej ostalih organov OK ZRVS, poročanje s teh sej za javnost (TV-15, Naša obramba, Vestnik ZRVS, pokrajinski časopis Vestnik), obiski osnovnih organizacij ZRVS, priprava seznamov in nabavljanje filmov za filmoteko, knjig za posebni kotiček obrambne literature v študijski knjižnici v Murski Soboti, usmerjanje akcije »Naša obramba v vsako družino«, pripravljanje razstav o življenju JLA, šolah za vojaške poklice in ne nazadnje: komisija bo v letu 1979 izdala vsake tri mesece posebno številko glasila občinske konference ZRVS Murska Sobotica »Rezervni starešina«.

V počastitev 22. decembra je pred koncem leta 1978 že izšla prva številka glasila »Rezervni starešina«, ki naj bi pripomoglo še k boljšemu obveščanju članstva ZRVS v občini Murska Sobotica. V tej prvi številki je predsednik OK ZRVS Murska Sobotica, tovariš Edvard Stojko, pisal o pomenu in nalogah RVS v občini, predsednik MS ZRVS za Pomurje, tovariš Nikola Belamarič, pa o vlogi in nalogah novoustanovljenega medobčinskega sveta ZRVS za občino Gornja Radgona, Ljutomer, Lendava in Murska Sobotica. Člani ZRVS pa iz te številke lahko razberejo novi sestav občinske konference, njeno organiziranost, rezultate o številu naročnikov na Našo obrambo, poročilo s tovariškega srečanja v Petanjcih ter delu krajevnne organizacije ZRVS Beltinci. Uredniški odbor pa je objavil tudi pozdravno in zahvalno pismo občinske konference ZRVS občine Vladimirci iz socialistične republike Srbije, katere RVS so bili gostje tega dela Slovenije ob srečanju RVS Jugoslavije, ki je bilo leta 1978 v naši republiki.

Filip Matko

SPODNJA IDRIJA

Proslava ob 35-letnici pokola

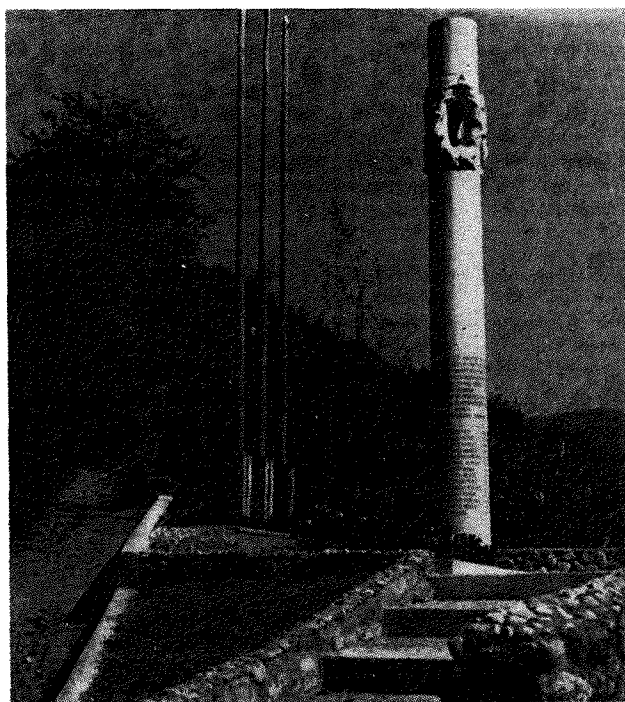
Ob 35-letnici pokola 47 slušateljev 6. partijskega tečaja v Cerknem, se bodo 27. jan. letos ob spomeniku tem žrtvam zopet zbrali preživeli slušatelji in predavatelji, svojci, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in drugi. Že na predvečer bodo člani dramskega društva v Cerknem uprizorili Finžgarjevo »Razvalino življenja«.

Starejšim Cerkljanom in okoličanom je ostal ta strašni dogodek za vedno v spominu. Še vedno, ko se ozrejo na hribček nad Cerknim, vidijo pred seboj grozni prizor, ko so po pobočju ležala prestreljena in zabodena trupla mladih ljudi.

Poročnik Teichmann, poveljnik enote planinskega bataljona Heine iz Idrije, ki je napadla partijsko šolo v Cerknem, je po vrnitvi v Idrijo poročal, da so pobili 112 partizanov, kar ni bilo res. Poročilo dalje navaja, da je višji lovec Gatterer sam z brzostrelko in bombami uničil v nekem jarku 25 partizanov.

Seveda bi bilo žrtev še več, če ne bi po Nemcih začele padati partizanske kroglice in granate, ki so jih prisilile k umiku iz Cerknega.

JANEZ JERAM

MOZIRJE

Zahvale pomenijo vzpodbudo

Ob 37-letnici ustanovitve naše armade je bilo v mozirski občini več kulturnih in drugih prireditev. Občinsko strelsko društvo je skupaj z občinsko konferenco Zveze rezervnih vojaških starešin Mozirje organizirala množično strelsko tekmovanje za prehodni pokal Franca Rozmana-Staneta. Od osemnajstih ekip ga je osvojila ekipa iz Solčave.

Predsednik skupščine občine Mozirje Hinko Čop je sprejel delegacije pionirjev iz vseh osnovnih šol. Učencem so podelili knjižne nagrade za najboljše spise na temo NOB. Predstavniki družbenopolitičnih organizacij so skupaj s krajan obiskali karavlo »Savinjski partizan« v Logarski dolini in na Strelčevem vrhu v Podolševi.

Med slovesnostjo v prosvetnem domu v Rečici ob Savinji je zlato plaketo Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije prejel Hinko Čop iz Mozirja, dobitnik srebrnih plaket so: Jože Marolt, Tone Modrijančič, Marko Purnat, Anton Vrhovnik in Rudi Zager iz Mozirja, Jože Deberšek iz Gornjega gradu, Avgust Križnik iz Nazarij in Ivan Kosmač iz Solčave. Bronaste plakete so podelili desetim vojaškim starešinam. Pohvale komandanta Teritorialne obrambe SR Slovenije so dobili Jože Celinšek, Anton Boršnak in Milan Peternel, pohvale komandanta teritorialnih zahodnoštajerske pokrajine pa Anton Resnik, Franc Šulek, Jože Pečovnik, Silvo Zdolšek ter mladince Janko Kaker in Marjana Weiss. Priznanje RSLO SR Slovenije so prejeli Osvald Šverc, Dane Pungartnik, Občinski odbor RK Mozirje in Radio klub Mozirje. Z redom vojaških zaslug s srebrnimi meči je bil odlikovan Ivan Kos.

TONE MODRIJANČIČ

MARIBOR

Bogat program ZRVS

Pri občinski konferenci ZRVS Maribor, so sprejeli program dela za prihodnje leto.

Najprej bodo v občinskem merilu, potem pa po krajevnih konferencah ZRVS pripravili seminarje za predavatelje, ki bodo podajali snov iz protidesantne obrambe v splošni ljudski obrambni vojni, ter o osnovah tajnega komandovanja z enotami. Vsa ta predavanja bodo popestrili s predvajanjem filma »Zračni desant in protidesantna borba« ter z drugimi pripomočki.

Tako kot vsako leto, bodo tudi tokrat na vrsti taktično-orientacijske vaje. Pri taktični nalogi bodo RVS reševali naloge vodčeta v napadu s helikopterskim desantom. Individualno proučevanje bo tudi v bodoče ena izmed pomembnih oblik strokovnega in političnoideološkega izpopolnjevanja. Potrebno pozornost bodo posvečali skozi vse leto naslednji tematiki: obrambne strukture zunaj oboroženih sil, sodobna vojaška organizacija, oborožitev, taktika in tehnika naših oboroženih sil in tujih armad, notranjemu in zunanemu političnemu dogajanju, vojaškostrateškim orisom in uporabi herbicidov v vojne namene.

RVS in mladinci bodo sodelovali na tekmovanjih, ki jih bo v prihodnjem letu organiziralo poveljstvo ljubljanskega armadnega območja. Pomerili se bodo še v tekmovanjih v Dražgošah in na medobčinskem srečanju, kjer bodo sodelovale ekipe RVS in mladine hrvaških in obdravskih občin ter se udeležili republiškega orientacijsko taktičnega tekmovanja, ki ga vsako leto priredi republiška konferenca ZRVS Slovenije.

V dogovoru s poveljstvom mariborske garnizije in aerokluba Maribor bodo prikazali tehniko pehotnih enot in letala aerokluba.

Po šolah, kjer še niso ustanovljeni aktivni RVS, jih bodo čim prej formirali, že obstoječe pa organizacijsko utrdili. To pa zaradi tega, da bi lahko še izdatneje nudili potrebno pomoč pri obrambni vzgoji, prirejanju obrambnih dnevo, obujanju tradicij NOB in ne nazadnje, na sistemski način usmerjali mlade v prostovoljne enote teritorialne obrambe, vojaške poklice in v šole za rezervne vojaške starešine.

Sodelovanje pri volitvah v krajevnne konference SZDL in delegatov za občinsko konferenco SZDL, zlasti pa še pri prostorskem preoblikovanju in ustanavljanju novih krajevnih skupnosti, so prav tako pomembne družbenopolitične naloge, katerim bodo RVS posvetili vso pozornost. RVS bodo seveda sodelovali še pri drugih akcijah, ki jih bodo prirejale družbenopolitične organizacije.

Da bi lahko zagotovili zadostno notranjo informiranost, bodo pri občinski konferenci ZRVS Maribor izdali vsake tri mesece informacije. Hkrati se bodo trudili, da bi republiški konferenci ZRVS Slovenije mesečno poročali o dejavnosti RVS v občini Maribor. Skozi vse leto bodo RVS skrbeli, da bi prek Večera, Dela, Radia Maribor, TV-15 in Naše obrambe ter glasil organizacij združenega dela, bila širša dejavnost čim bolj obveščena o njihovi dejavnosti.

Glavni nosilci vseh nalog iz tega programa za prihodnje leto so sekretariat in predsedstvo občinske konference ZRVS, komisije za splošno vojaško usposabljanje in idejnopolitično izobraževanje, informativno-propagandna komisija ter seveda osnovne in krajevnne organizacije ZRVS.

DRAGO MIKLAVEC

LJUBLJANA

Osrednja proslava na Kodeljevem

V ponedeljek zvečer je bila v veliki športni dvorani na Kodeljevem osrednja republiška proslava ob praznovanju letošnjega praznika JLA.

Prireditve, na kateri se je zbralo veliko obiskovalcev, je potekala pod geslom »Titov naprej«.

Proslave so se med drugimi gosti udeležili tudi Sergej Kraigher, Lidija Šentjura, Mitja Ribičič, Vinko Hafner, generalpodpolkovnika Branko Jerkič in Jože Ožbolt, Marjan Rožič in Marjan Orožen.

V bogatem kulturnem programu so sodelovali poleg pevskega zbora JLA še solisti in recitatorji, baletna in folklorna skupina ter pionirski pevski zbor.

LJUBLJANA

Tovariško srečanje

Tik pred novim letom je predsedstvo KO ZB NOV Urška Zatler priredilo tovariško srečanje svojih članov, ki letos praznujejo pomembne jubileje. Med najstarejšimi sta bili letnici 1898, Vida Peruzzi in Frančiška Žele, sledili so jima letniki 1908: Ivan Rupar, Kati Kušar, Nežka Stajner, Ana Gradišar, zastavonoša Rudi Dobovšek, Jernej Repovš in Ivanka Vozelj, 1918-letniki: Božidar Radulović, njegova žena Ivanka, Ada Klanjšek in Peter Veselič, nato pa letošnji polstoletniki, najmlajši borci iz NOB: Francka Bukvič, Stefan Virag, Milka Kanazir, Slavka Boh in Lea Albert. Po krajšem nagovoru predsednika krajevnega organizacije Ludvika Šesta se je razvil prisrčen družabni večer borcev v novi krajevni skupnosti. Vsi borci-jubilanti so prejeli skromna spominska darila. Posebno priznanje je prejel udeleženec bitke na Neretvi Luka Gatara.

STEVO JAVOR

POKLJUKA

V spomin padlih borcev 3. bataljona Prešernove brigade

V soboto so se zbrali na Pokljuki ob krajši slovesnosti pri prenovljenem grobišču 79 borcev tretjega bataljona Prešernove brigade, ki so v neenakem boju padli 15. decembra 1943. leta, preživeli borci, svojci, mladina in vo-jaki.

Predsednik skupščine občine Radoljica Leopold Pernuš je v pozdravnem govoru med drugimi pozdravil tudi predsednika CK ZKS Franceta Popita ter člana federacije Rada Pehačka in Matija Mačka.

V kulturnem programu so sodelovali pevci iz Zasipa ter pihalni orkester jeseniških železarjev.

DOBRUNJE

Razvitje prapora

Krajevna organizacija Zveze rezervnih vojaških starešin v Zadvoru je v preteklem letu ob prazniku JLA razvila svoj prapor. Akcija za zbiranje sredstev je stekla preko iniciativnega odbora, ki sta ga vodila predsednik Marjan KREUZER in tajnik Joško BITENC. Največ so prispevali člani KO ZRVS, Krajevni skupnosti Zadvor in Besnica, komunalno podjetje Ljubljana, TOZD peskokopi Sostro, Društvo upokojencev Zadvor, KO ZB NOV Sostro-Podlipoglav in številni posamezniki.

Svečani govor je imel Franci Košir, predsednik sveta KS Zadvor, ki je v svojem govoru poudaril pomen obletnice ustanovitve JLA in vezi, ki nas vežejo z njo pri obrambnih pripravah za bodoče naloge. Med zvoki državne himne so razvili prapor in ga pobratili z drugimi prapori. Sledilo je podeljevanje plaket in priznanj. Zlato plaketo je prejel Stane Keber, srebrno tovariš Alojz Kastelic, bronasti plaketi pa Anton Ziherl in Karlo Bedič in priznanji tovariša Edo Alič in Franc Birk.

V kulturnem programu so sodelovali vojaki in mladinci z recitali, vokalno-instrumentalno glasbo in skeči.

ALOJZ KASTELIC

POHORJE

V spomin Pohorskega bataljona

V spomin na junaški boj legendarnega Pohorskega bataljona pri Treh žeblih nad Osankarico, v osrčju pohorskih gozdov, ko je tistega zimskega januarja, pred 36 leti, v neenakem in več kot dve uri trajajočem boju izkervavel bataljon do zadnjega borca, - praznujejo občani Slovenske Bistrice svoj občinski praznik.

Kot že toliko let doslej, so tudi letos pripravili v občini dokaj obširen program praznovanja, pa se je od 30. decembra 1978 do 8. januarja 1979. leta izvršilo več pomembnih proslav in tudi raznih športnih tekmovanj. Med drugim so v Prihovi odprli novo štirirazredno šolo in na Pragerskem obnovljen dom kulture. Športniki pa so tekmovali za memorial Pohorskega bataljona.

Med najbolj pomembne pridobitve lahko brez dvoma štejemo otvoritev nove tovarne ISKRA, TOZD Avtomatika v sicer nerazvitih Makolah, tam pod vznožjem partizanskega Boča. V tej tovarni se je, med drugim, sestala tudi občinska skupščina na svečani seji, ki so ji prisostvovali preživeli borci Pohorskega bataljona, delagacije pobratenih občin iz Svetožareva, Čičevca in Bosanske Bube, delavci nove tovarne in mnogi drugi.

Na svečani seji so podelili številna občinska priznanja in plakete. Plaketo Pohorskega bataljona so podelili tudi narodnemu heroji Francu Poglajenu-Kranjcu, generalpolkovniku, sicer pa enemu prvih pohorskih partizanov. Občinsko priznanje oziroma nagrado je dobila tudi garnizija JLA v Slovenski Bistrici, ki nosi ime po Pohorskem bataljonu, pa še nekatere druge družbenopolitične organizacije ter delovne organizacije in posamezniki.

Na sam občinski praznik so dopoldne v Slovenski Bistrici izročili svojemu namenu obnovljen Trg svobode in Titovo cesto. Pred spomenikom padlih borcev je Alenka Golob, udeleženka več mladinskih delovnih akcij, s plamenico prižgala večni ogenj, nakar je 85 mladih odšlo po poteh Pohorskih partizanov na Osankarico - k Trem žebljem, kjer je pred 36 leti prvi Pohorski bataljon bojeval svojo poslednjo bitko z nekajkrat premočnim sovražnikom.

V hotelu Planina je nato sledil sprejem in srečanje preživelih borcev in svojcev padlih borcev Pohorskega bataljona, ki so se ga udeležile tudi delegacije pobratenih občin iz Srbije.

Na bojišču smo bili priča, ko so mnogi svojci prižigali na osamljenih kamnih sveče. Na vsakem kamnu in teh je kar 69 -, toliko, kolikor je tu padlo borcev, je z rdečo barvo vklesano ime enega izmed padlih junakov te zanje najstrašnejše bitke. Med drugim smo tu srečali Valterja Šušteršiča iz Ljubljane z ženo Angelo, rojeno Jeza, ki je prižgal kar petnajst sveč, kolikor jih je imel s seboj v spomin na svaka Daneta, ki je tu, sredi gozda, v cvetu mladosti, bilo mu je 22 let, za vedno obležal na krvavem snegu... Skupaj z njim je obležalo še 68 bork in borcev danes legendarnega in herojskega Pohorskega bataljona.

Kot je prišel Valter, tako so prišli mnogi iz raznih krajev naše domovine, da se poklonijo žrtvam za svobodo.

Velja še morda zapisati, da je na Osankarici, kjer so že lani povsem obnovili in razširili muzej Pohorskega bataljona in sploh pohorskih partizanov, mogoče kupiti celo značko z reliefom spomenika Pohorskemu bataljonu pri Treh žeblih.

Tekst in foto: FRANJO HOVNIK

MLADI pohodniki pred spomenikom Pohorskega bataljona pri Treh žeblih na Pohorju

Fotokopija fotografije iz muzeja na Osankarici. Na fotografiji je znana Šarhova družina. Na bojišču Pohorskega bataljona je padel oče in njegovi trije sinovi, stari od 13 do 17 let.

Foto: FRANJO HOVNIK

ČRNOMELJ

Še eno spominsko obeležje

Ob koncu minulega meseca so na križišču cest Sela-Otovec v črnomaljski občini slovesno odkrili spominsko obeležje 18 padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja.

Kljub slabemu in hladnemu vremenu se je proslave ob odkritju udeležilo veliko krajanov, svojcev padlih pa tudi predstavnikov družbenopolitičnih organizacij iz Črnomelja.

Ob odkritju spomenika je govoril tajnik odbora ZB Talčji vrh Tone Jerman. Spominsko obeležje je izdelal Peter Plut iz Otovca in je nedvomno lep prispevek kraju in trajen spomin na žrtve NOV tega območja.

A. J.

POSTOJNA

Bomo čakali urbaniste?

Upravni odbor mestne organizacije ZB NOV Postojna je imel decembra lani svojo redno sejo. Med drugim so skušali rešiti problem predstavitve spomenika padlim borcem na bolj vidno mesto še preden bo uresničen novi urbanistični načrt Postojne. Hkrati naj bi odkrili še kakšno spominsko obeležje, da zanamci ne bi pozabili na dneve narodnoosvobodilne borbe.

Glede starega zdravstvenega doma so menili, da bi bil primeren za razne krajevne organizacije in tudi za krajevno skupnost, ker je v sedanjih prostorih onemogočena kakršnakoli dejavnost na območju te skupnosti in političnim organom v tej skupnosti.

IVAN MEZGEC

LOKAVEC

Doživljanje in ne samo izlet

Obiskali smo Osankarico in se poklonili legendarnemu Pohorskemu bataljonu. S tem izletom je naša krajevna organizacija Zveze borcev NOB Lokavec pri Ajdovščini uresničila enega od sklepov, ki smo jih sprejeli v jubilejnem letu priključitve Primorske k Jugoslaviji.

S tega izleta smo se vrnili z nepozabno lepimi, a tudi pretresljivimi vtisi. Štajerska, ki je lepa v vseh letnih časih, se nam je zdela še posebno slikovita jeseni. Sprejela nas je nadvse prijazno. Naši gostitelji so tudi tokrat s ponosom in gostoljubjem dokazali, kako visoko cenijo in negujejo številne muzeje, spomenike in druga obeležja NOB. Nenehno pri svojem vsakodnevnem delu, uresničujo in razvijajo pridobitve revolucije. Dogodki NOB bodo prisotni še našim zanamcem. Mladina ima ob teh spomenikih in drugi dokumentaciji iz tistih težkih časov živo zgodovinsko uro, ki ne bo šla v pozabo.

Na naši prvi postaji v Mariboru smo si ogledali muzej NOB. Varuh muzeja nam je ob številnih razstavljenih predmetih pojasnil, sicer zgoščeno, a vendarle pregledno, zgodovino NOB na Štajerskem od 1941. do 1945. leta. Govoril je tudi o junaškem Pohorskem bataljonu, o delu OF, o prvih talcih... Vsi smo pozorno sledili razlagi.

Iz Maribora smo se odpeljali na Pohorje, ki je bilo med vojno prav tako živo kot naš Trnovski gozd. Številnim borcem je nudilo zavetje, partizansko domačijo in hkrati grobnico.

Do spomenika na Osankarici smo šli peš. V okrilju mogočnih dreves, kjer stoji spomenik, je pred 36. leti (8. 1. 1943) živel, se bojeval in padel legendarni Pohorski bataljon. Besede so seveda premalo, da bi z njimi mogli povedati in vsaj skromno opisati dve uri trajajoči boj na življenje in smrt. Nihče izmed borcev Pohorskega bataljona ni ostal živ, da bi nam povedal o smrti Šarha in njegovih sinov ter o številnih drugih junakih.

Obstali smo nemi. Šele čez nekaj časa smo se izvili iz zamaknenosti in se zavedali, kje stojimo. K spomeniku smo položili šop nageljnov, razvili naš prapor in z enominutnim molkom počastili spomin na padle junake. Stisnjenih grl smo zapeli nekaj partizanskih pesmi. V spomin na naš obisk smo se ob spomeniku slikali.

Na Osankarici smo si ogledali nov muzej, ki prikazuje med drugim tudi to, kako si je bataljon uredil zemljanke za prezimitev, napad Nemcev in tragedijo, ki je Doletela Pohorski bataljon.

Člani ZB Lokavec s Primorske se najlepše zahvaljujemo predsedniku in organizaciji ZB Oplotnica za izredno pozornost, nazoren prikaz poteka bitke in gostoljubja sploh.

Tovariši s Štajerske! Hvala vam, ker ste veliko prispevali, da bo naš izlet ostal nepozaben. Čestitamo k vašemu krajevnemu prazniku in hkrati kličemo: »Še bomo prišli in s seboj bomo pripeljali tudi našo mladino!«

LOJZE FERJANČIČ

Ljubček – komisar Gubčeve brigade

Zavestno je šel med partizane, zavestno se je boril in zavestno je šel v smrt.

Hladno mi je pri srcu, ko pomislim: »Ostal sem živ, čeprav sem prebil tri leta v zaporih, internacijah in vojnem ujetništvu... moj mladi prijatelj pa je padel za ideje, ki sem mu jih vcepljal dan za dnevom. Padel je za svetovni nazor in za cilje, o katerih je slišal in za katere se je boril.

Otroška leta

Rodil se je v bogati novomeški trgovski družini. Že ko je bil star štiri leta, mu je umrl oče. Njegova mati je morala sama na svoja ramena prevzeti težko breme odgovornosti za usodo devetih nepreskrbljenih otrok in skrb za trgovino. Starejši bratje so Ljubčku skušali nadomestiti očeta. Ko je toliko odrasel, da je smel sam na ulico, si je izbral za družbo svoje vrstnike iz revnih družin in tudi potem, ko je spoznal, da sodi na nasprotni breg, jim je ostal zvest. Mnogi med njimi so nosili njegove obleke, se nasitili z njegovimi malicami in gledali filme na njegov račun. Mama je vse to vedela, a mu ni nikoli branila teh prijateljev. V taki družbi je Ljubček spoznal, da so na svetu tudi revni ljudje, ki si želijo, da bi bilo tudi zanje nekoč lepše življenje. S svojimi prijatelji je taboril na Gorjancih, se kopal v Krki in preživljal med njimi srečno mladost.

Med brati in sestrami je zlasti v počitnicah živel polno intelektualno življenje. Takrat se je vračal njegov brat z visoke šole v Brnu, sestre, študentki filozofije in farmacije ter učiteljica. Vsi so sodelovali v domačem kulturnem življenju. Ljubček je vsrkaval vase vse pogo- vore o gledališču, glasbi, umetnosti in v letih pred vojno tudi o aktualnih do- godkih: o abesinski vojni, o španski državljanski vojni, o Hitlerju in o pri- hodnosti Jugoslavije.

Postal je tak fant,
da bi gore
premikal

Ob zadnjih volitvah pred vojno mi je Ljubček prinesel zagrebški Jutranji list in mi pokazal v podlistku vtihotapljene

podatke o poteku volitev. Tudi Novo mesto je bilo vključeno v poročilo. Te daj je Ljubček že mislil kot odrasel mož. Prišla je vojna, žalosten konec Jugoslavije in polet OF. Koširjeva hiša je oživila in postala ena od pomembnih žarišč osvobodilnega gibanja v Novem mestu. Vanj se je vključila vsa Koširjeva družina s svojimi trgovskimi uslužbeni. Ljubček je bil zelo delaven. Imel je cel kup na-

borišča in prinašal tja
hrano, opremo in orožje.

To odgovorno nalogo so mu zaupali, ker je že bil skojec. Spoprijateljil se je z mnogimi delavci in tako spoznal njihovo težko življenje. Njegove odlike so bile poplačane s sprejemom v partijo januarja 1942, čeprav je dopolnil komaj sedemnajst let. Sprejel ga je okrožni sekretar Viktor Avbelj-Rudi.

jih ni videl, njegovim pa pomenijo lep spomin nanj. Vsaka je del njegove osebnosti.

Ljubček je bil zanesljiv in odločen partizan. Vedno se je prostovoljno javljal za drzne akcije. Kri je tlela v njem, kot bi čutil, da mora v kratkem času veliko storiti.

Bonov Jože mi je pripovedoval, kako je v italijanski internaciji skoval

Ljubči Košir – prvi od leve, od 1925 do 1943

log. Vneto je razširjal partijsko literaturo. Zanj si je doma zgradil varen »bunkerček«. Literatura ga je pritegnila, ker je bil izreden ljubitelj knjig, zbiralec pisane besede v pravem pomenu besede.

Ljubček je sklenil, da bo šel med partizane.

Pred odhodom se je prišel posloviti. Moji starši so se čudili njegovemu sklepu.

**Za kar sem umrl,
bi hotel še enkrat
umreti**

»Premlad si in varuj se. saj ne veš, kaj je vojna!« mu je dejal moj oče. Še danes, po šestintridesetih letih mi brnijo v ušesih njegove odločne besede:

»Vi stari sploh nikoli niste vedeli, za kaj se borite; jaz pa vem in če bom padel, bom vedel, za kaj sem padel.«

Pospremil sem ga domov. Njegova mati je vedela za njegove načrte in mu ni branila. »Le pojdi! Vedela bom, da si med partizani in mislila bom nate,« so bile njene besede pred slovesom. Čudno, samo njegove knjige so ga skrbele. Nikoli več

drzen načrt, da bi odnesel puškomitrilajz in dva zaboja municije primorske mu Slovincu, italijanske mu oficirju v Novem mestu. Akcije se je udeležil tudi Ljubček. Poleg omenjenega plena so odnesli steklenice in hrano ter dokaz oficirjevega »sladkega življenja« – šotor, kamor so bila vpisana imena raznih deklet. Seveda je bilo na ta račun med partizani precej smeha.

Ljubček je bil komisar v Gubčevi brigadi in v zadnjih mesecih svojega življenja član VOS. Ob nemški ofenzivi je padel pod Vino gorico pri Trebnjem, 14. novembra 1943.

Po osvoboditvi mi je natančen kraj Ljubčkovne smrti pokazala njegova mama. Zadnjič sem se z njim srečal 21. oktobra 1945, ko so ga prenesli v družinski grob na novomeškem pokopališču. Bil je prerešetan, in ker ni hotel živ pasti v roke sovražniku, si je s kroglo sam vzel življenje.

Bogo Komelj

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAV

Dodatek za borce

Vprašanje: Več naročnikov prosi za pojasnila v zvezi z dodatkom za borce.

Odgovor: Pogoje, ki jih mora izpolnjevati upravičenec do dodatka za borce, določa zvezni zakon. Po tem zakonu imajo to pravico udeleženci narodnoosvobodilne vojne pred 9. 9. 1943. leta oziroma 13. 10. 1943. leta, ki jim je po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju čas odhoda v narodnoosvobodilni boj do 15. maja 1945. leta štet dvojno. Dodatek je predviden torej samo za borce pred 9. 9. 1943, oziroma 13. 10. 1943, če gre za osebe, ki so postali državljani SFRJ po mirovni pogodbi z Italijo ali so bili kot državljani Italije stalno naseljeni na ozemlju, ki je po vojni pripadlo Jugoslaviji ali so bili rojeni na ozemlju Italije in postali državljani Jugoslavije. Nadalje morajo upravičenci do tega dodatka imeti najmanj 15 let pokojninske dobe in od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe ter morajo biti v delovnem razmerju s polnim delovnim časom. Kot delovno razmerje s polnim delovnim časom se šteje tudi delo s skrajšanim časom delovnih, vojaških vojnih in mirovnih invalidov, če delajo toliko časa, kolikor po izvidu in mnenju pristojne zdravniške komisije ustreza njihovi delovni zmožnosti kakor tudi delo žensk, ki imajo po posebnih predpisih pravico do skrajšanega delovnega časa, ker dojijo ali negujejo otroka. Po zveznem zakonu je dodatek za borce enak razliki med osebnim dohodkom, ki ga je borec dosegel za delo v polnem delovnem času in povprečnim mesečnim osebnim dohodkom v Jugoslaviji iz prejšnjega leta, povečan za 6 odstotkov. Republiški zakon je to pravico razširil za borce, ki so v delovnem razmerju na območju Slovenije in določa, da je dodatek enak razliki med osebnim dohodkom, ki ga je udeleženec NOV dosegel v polnem delovnem času, povečanim za dodatek za borce po zveznem zakonu, ter med osnovo za priznavanje dodatka po republiškem zakonu. Osnova pa je republiško poprečje osebnih dohodkov zaposlenih iz prejšnjega leta, povečana za toliko odstotkov kolikor znaša v resoluciji ali ustreznem drugem aktu Skupščine SR Slovenije o izvrševanju gospodarske politike predvideno poprečno povišanje osebnih dohodkov zaposlenih v tekočem letu v Sloveniji. To osnovo vsako leto določa Izvršni svet Skupščine SR Slovenije. Dodatek za borce se vsteva v osnovo za pokojnino. O pravici do dodatka odloča občinski upravni organ, ki je pristojen za zadeve borcev. Osnova za priznanje republiškega dodatka zaposlenim udeležencem NOV za leto 1978 je znašala 5425 din.

Naročnina za TV in radio

Vprašanje: Tov. P. F. se zanima ali je kot 80% invalid oproščen plačevanja naročnine za radio in televizijo.

Odgovor: Naročnine za radio in televizijo ni treba plačevati invalidom s 100% telesno okvaro, ugotovljeno po predpisih o invalidskem zavarovanju, če so edini hranilci družine ali samski in ne živijo v skupnem gospodinjstvu, invalidom z manj kot 100% invalidnostjo, če prejema-
 jom dodatek za pomoč in potrebo, slepim, glu-
 him za TV sprejemnike, če so edini hranilci
 družine ali samski in ne živijo v skupnem gospo-
 dinjstvu ter uživalcem stalne družbene pomoči,
 ki jih jo dodeljuje družbenopolitična skupnost.

Zdravstveni pregledi

Vprašanje: Tov. K. F. iz Izole sprašuje, kako je z zdravstvenimi pregledi nad 60 let starih voznikov motornih vozil in kdaj je bilo dokončno osvobojeno Sarajevo.

Odgovor: Zakon o varnosti cestnega prometa določa, da morajo vozniki, ki so dopolnili starost 60 let, na kontrolni zdravstveni pregled vida vsaka tri leta, če hočejo imeti podaljšano vozniško dovoljenje. Zdravstvene preglede opravljajo pooblaščené zdravstvene organizacije, na drugi stopnji pa zdravstvene komisije, ki jih sestavljajo specialisti različnih strok. Pozanimajte se v vašem zdravstvenem domu, kateri zdravnik kontrolira vid in se napotite k njemu. Res pa je, da ponekod neopravičeno in brez podlage v predpisih zahtevajo od voznikov, starejših od 60 let, ne le spričevala o stanju vida, ampak tudi spričevala o splošnem zdravstvenem stanju, preden podaljšajo vozniško dovoljenje.

Sarajevo je bilo oslobojeno 6. aprila 1945. leta, osvobodile pa so ga enote drugega, tretjega in petega korpusa JLA.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAV

5. Trnovski maraton

Po določbi organizacijskega komiteja v Idriji, ki je sredi intenzivnih priprav, bo letos 11. februarja 5. Trnovski maraton.

Organizacijska in druga dela potekajo že nekaj mesecev. Že jeseni so očistili in uredili progo. Organizacijski komitej prosi vse udeležence, da se prijavijo do 31. januarja, ker poznejše prijave ovirajo normalno delo. Trnovski maraton ima več namenov: širiti množični šport, krepiti obrambne sposobnosti, obujati spomine na NOB in ljudsko revolucijo ter prenašati borbene tradicije na mladi rod. Častni pokrovitelj maratona je načelnik generalštaba JLA, generalpolkovnik Stane Potočar-Lazar, narodni heroj in nekdanji komandant IX. korpusa NOV in POJ.

Start in cilj bosta pred hotelom Bor na Črnem vrhu nad Idrijo. Proga bo tekla mimo koč, kjer je umrl narodni heroj Janko Premrl-Vojko ter mimo drugih zgodovinskih krajev iz NOB.

Obvestilo borcem prekomorcem

Pododbor domicilnega odbora I. tankovske brigade NOVJ obvešča borce prekomorce,

da je bil ustanovljen pododbor domicilnega odbora I. tankovske brigade NOVJ s sedežem na Vrhniki. Pododbor je poleg drugih nalog prevzel tudi skrb, pomagati borcem prekomorcem pri uveljavljanju posebne dobe, če prizadeti le-te še niso uveljavili in so do nje upravičeni.

Vse take borce pododbor vabi, da se obrnejo na komisijo, ki bo uradovala vsak prvi in zadnji četrtek v mesecu, od 10. do 13. ure v domu JLA na Vrhniki od februarja do vključno 31. julija 1979.

Javi se, tovariš Jože!

Bila sva skupaj v Gravini, oba invalida! »Za uspomenu i na dolgo sečanje od druga Ernesta,« si zapisal 21. oktobra 1945 v Beogradu – na fotografiji, ki mi je ostala drag spomin. Če prebereš te vrstice, se javi na naslov: **Božo Kecojević, Ive Lola Ribara 454, p. Apatin (telefon: 025/77-389)**

Obvestilo

Vabimo na osrednjo proslavo delovanja partijskega šolstva med NOB, ki bo v sklopu praznovanj 60-letnice ustanovitve KPJ. Proslava bo v Cerknem v soboto, 27. januarja 1979, ob 10. uri v dvorani ETA. Slavnostna govornica bo članica CK ZKJ tovarišica Vida Tomšič.

Na dan proslave bo poteklo 35 let od napada na VI. partijski tečaj, ko je v Cerknem padlo 47 borcev in aktivistov. Po proslavi bo zato pri spomeniku padlih kratka komemoracija.

Na proslavo zlasti vabimo tovarišice in tovariše, ki so se šolali v okviru vseh partijskih tečajev pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko in Primorsko. Prosimo, da se ob prihodu v Cerkno javijo v informacijski pisarni, ki bo delovala v šoli.

Se posebej vabimo k udeležbi proslave svojce padlih in umrlih tečajnikov.

Prireditveni odbor:

Čestitka

Vsem borcem in aktivistom NOB čestitam ob novem letu z željo, da bi se tudi iz našega dolenjskega kraja kdo oglasil in v našem časopisu prispeval delček spomina na partizanske dni

MARIJA MORAVEC
Birčna vas 2
Novo mesto

Tržaški partizanski pevski zbor želi vsem srečno 1979!

**TPPZ
Bazovica-Trst**

Izid žrebanja za nagradno križanko »Alpina« Žiri št. 169

Za nagradno križanko št. 169 smo tokrat prejeli samo 131 rešitev. Več reševalcev je naredilo napako pri rešitvi tujega moškega imena, ki je pravilno WILSON.

Dobitnik keramične vaze je: CIRIL PETERC, Linhartova 70, 61113 Ljubljana, dobitnika dveh stenskih krožnikov pa sta: VESNA MIKETIČ, Za žago 1, 64260 Bled in METKA PODLESEK, Kocljeva 6, 69000 Murska Sobota.

Srečnim nagrajencem čestitamo, ostalim pa želimo pri naslednjih žrebanjih več sreče!

REŠITEV:
VODORAVNO: JS, SZ, kajuta, kramp, Nodier, ananas, vokal, odeoni, Minirama, ata, Wilson, Roko, Ind, etika, SA, anorak, Talj, liker, Alpina, gin, Amos, jet, Drago, Ast, Urek, rod, manta, Kotoriba, az, in, anatom, artina, rop, erar, tekaški čevlji, MI, Van, pik, Eritreja, sekretar.

Poziv

Domicilni odbor aktivistov OF bivšega okraja Dravograd poziva vse nekdanje borce-aktiviste, ki so za časa NOV delali kot aktivisti na področju tedanjega okraja Dravograd, pa živijo sedaj na območju občine Ravne na Koroškem, da pošljejo naslednje podatke:

1. Ime, priimek, ilegalno ime in rojstne podatke,
2. od kdaj je tovariš(ica) lelal(a) kot aktivist(ka) na navedenem področju ter kakšno funkcijo je opravljal(a),
3. nosilec(ka) kakšnih odlikovanj je.

Podatki so domicilnemu odboru aktivistov OF bivšega okraja Dravograd nujno potrebni za ureditev evidence članstva in za organiziranje srečanja nekdanjih aktivistov tistega področja.

Podatke pošljite na naslov:
DOMICILNI ODBOR AKTIVISTOV OF BIVŠEGA OKRAJA DRAVOGRAD, Ravne na Koroškem.

Je bel samo sneg?

Alpska dolina v neposredni bližini Kranjske gore je brez industrije, ki bi onesnaževala okolje. Tudi v bližnji prihodnosti je ne bo! Tu si bodo podajali roke le kmetijstvo, gozdarstvo in turizem.

Kranjsko goro odlikujejo ugodni klimatski pogoji, tako v letni in zimski sezoni, kot tudi v predsezoni in posezoni. Skratka, tu najde delovni človek vedno vse, kar mu nudi narava za aktivni počitek.

Kranjska gora sodi danes med tri najbolj obiskane turistične kraje v Sloveniji, saj je takoj za Portorožem in Bledom. Lani so zabeležili pol milijona nočitev. Načrti so obetavni; vsako leto dobiti 200 novih postelj v zasebnem in družbenem sektorju, da bi vsaj delno zadostili potrebam in željam gostov, ki vedno v večjem številu prihajajo v Kranjsko goro.

Odgovorni turistični delavci v Kranjski gori se zavedajo, da so verjetno v preteklosti naredili veliko napako in da so zgradili preveč dragih in za mnoge naše občane nedostopnih hotelov. Pri tem imam v mislih predvsem borce, potrebne počitka in miru, ki pa jih že vrsto let begajo in vznemirjajo previsoke cene penzionov in drugih storitev.

Ni mar preveč za pivo odšteti 20 din in za liter radenske prav toliko! Je res pet čevapčičev in trije koščki mesa na ražnjiču ob nekaj koščkih krompirja in skodelice solate »vrednih« le nekaj manj kot devet starih tisočakov? In 160 din buteljka 0,75 litra sortnega vina!

Hoteli so namenjeni našim in tujim gostom. Razumljivo. Kdor prej pride, prej »nasanka«. Toda povečini »nasanka« samo naš domači gost. Ustraši se cen in ga ni, če pa že pride, denar prehitro skopni.

Domač gost, dober gost, pravijo gostinci. Pa še res je! Naši gostje kar popijejo, popijejo navadno v družbi, v hotelu, gostilni ali restavraciji. V trgovinah se naši turisti, seveda z redkimi izjemami, kaj neradi drenjajo. Tuji gostje pa najraje zahajajo prav tja in se preskrbujejo s štirikrat in celo več cenejšimi pijačami, v hotelih pa »žulijo« pri kosilu in večerji le radensko za 20 din, pa še ta se jim zdi predraga, da celo štedijo z njo.

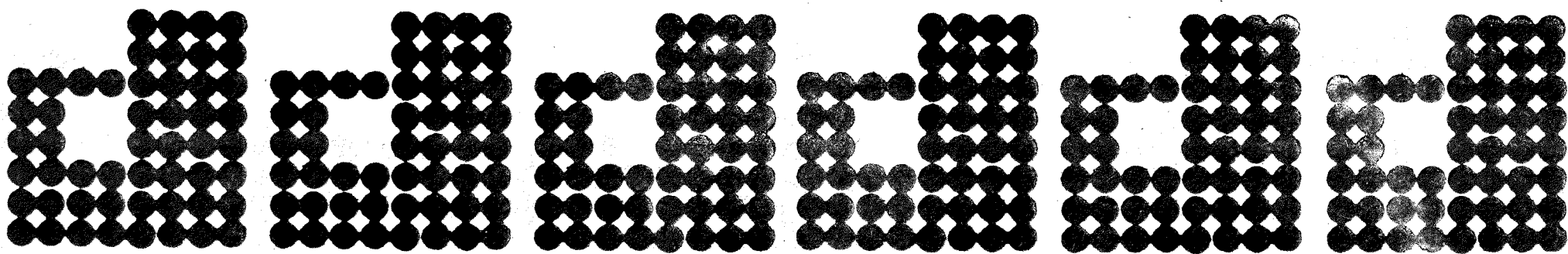
Domala vsako smučarsko središče ima svoje zanimivosti. S čim, razen z visokimi cenami, se Kranjska gora lahko pohvali. O, ja, z dolgimi vrstami na žičnicah. So sani in konji že izumrli? Bazen, kegljišče in sauna niso več atrakcije!

Prospekti obljubljajo celo vrsto urejenih tekaških prog. Teh pa ni! Se mar žičničarji bojijo, da bi gostje preveč množično odhajali po urejenih progah na bližnje izlete? Na katerem hribu se lahko usedeš na sani in se pelješ v dolino, ko se razumljivo na smučišču ne smeš?!

Od letnega turizma si v Kranjski gori obetajo v prihodnje celo več kot od zimskega. Seveda pa si bodo, kot je še posebej poudaril predsednik turističnega društva v Kranjski gori Vojteh Budinek, v prihodnje še bolj prizadevali, da bodo gradili manjše in predvsem cenene zgradbe, s katerimi bodo gospodarile družine in tako s tem reševali zaposlovanje domače delovne sile in se izognili uvažanju drage delovne sile iz drugih republik.

Če se bodo te namere uresničile, se tudi našim ljudem z nekoliko tanjšimi denarnicami obetajo boljši časi, sicer pa bo za njih prostor le v domovih s sindikalnimi popusti, hotele pa smo zgradili za tujce, ki nam kaj lahko preko noči obrnejo hrbet. In potem bo zopet domač gost, dober gost!

Tone Urbas

DELO

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki.

Časopisno in grafično podjetje,
Ljubljana

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«, Teleks, Naši razgledi, revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana, Zabavnik

IGK TREBNJE

TEHNIKA – LJUBLJANA n. o. sol. o
Industrija gradbene keramike Trebnje

SINTER

keramične ploščice IGK

Sinter keramične ploščice se izdelujejo po povsem novem tehnološkem postopku suhe priprave surovine in suhega istočasnega stiskanja surovine (mase) in glazure, ter žganja na zelo visoki temperaturi do 1150° C, ki daje izdelku vrsto posebnih lastnosti:

- Izredno trdoto in odpornost glazure
- Izredno upogibno trdoto
- Odpornost na vremenske vplive, temperaturo sonca, ter popolno odpornost na mraz
- Odpornost na kisline in luge
- Odpornost na mehansko obrabo
- Uporabnost

6–7 po MOSH-ovi lestvici
300–400 kp/cm²
upijanje vode
1–3%

ustreza JUS-u, po naročilu izdelujemo popolno kislinsko odporne ploščice zaradi izredne trdote in debeline plasti glazure je le-ta skoraj neuničljiva

- za zunanje in notranje oblaganje
- za tla in fasade
- za industrijo in gospodinjstva
- za balkone in terase
- za posebne namene (nedrseče ploščice)
- glazirane in neglazirane v naravni rdeči in črni barvi
- gladke in nazobčene

200 × 200 × 10 in 100 × 200 × 10 mm
kalibrirane v 5 nazivnih področjih +0,4 mm

Izvedba:

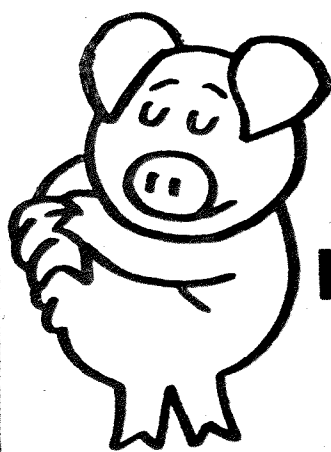
KEMIČNA INDUSTRIJA MEDVODE

DONIT

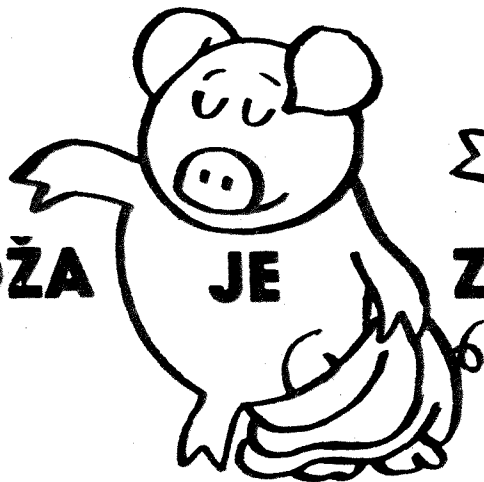
DONIT, kemična industrija
N. SOL. O. 61215 Medvode
Tel.: 061/71 106
Telex: 31 365 YU Donit

Temeljne organizacije:

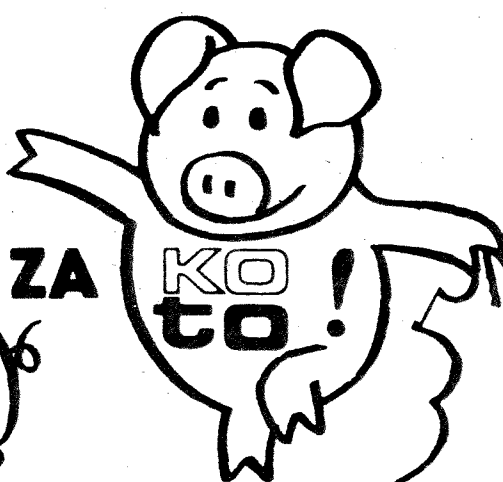
- Delovna skupnost skupnih služb
- TOZD »Fenolit« Borovnica, N. SUB. O. 61353 Borovnica
Tel.: 061/74 670
Dejavnost: sintetične smole, mase za stiskanje, odpreski iz plastičnih mas in frikcijskih materialov
- TOZD »Filtiri« Medvode, N. SUB. O. 61215 Medvode 59
Tel.: 061/71 106, 71 437
Dejavnost: filtri za gorivo, zrak in olje za motorje z notranjim izgorovanjem in industrijski filtri
- TOZD »Kemostik« Kamnik, N. SUB. O. 61240 Kamnik-Mekinja
Tel.: 061/831 289
Dejavnost: sintetična lepila, polirne in brusne paste
- TOZD »Laminati« Medvode, N. SUB. O. 61215 Medvode 59
Tel.: 061/71 106
Dejavnost: tehnični laminati
- TOZD »Plastor« Križevci N. SUB. O. 43260 Križevci
Tel.: (043) 74/012
Dejavnost: poliestrski laminati
- TOZD »Pletilnica« Sodražica, N. SUB. O. 61317 Sodražica
Tel.: 061/87-840, 87 841 in 87 778
Dejavnost: žične in plastične tkanine in pletiva
- TOZD »Svit« Kamnik, N. SUB. O. 61240 Kamnik-Bakovnik
Tel.: 061/831 290
Dejavnost: elektroizolacijski materiali iz procelana in okrasna keramika
- TOZD »Storitvene dejavnosti« Medvode, N. SOL. O. in N. SUB. O. 61215 Medvode 59
Tel.: 061/71 106
- TOZD »Tesnit« Medvode, N. SUB. O. 61215 Medvode 59
Tel.: 061/71 106
Dejavnost: tesnilni materiali
- TOZD »Tesnila« Velika Loka N. SUB. O. 68212 Velika Loka
Tel.: 068/83 301, 83 303
Dejavnost: kovinsko plastična tesnila za motorno in drugo industrijo
- TOZD »Trival« Kamnik, N. SUB. O. Kamnik-center
Tel.: (061) 831 290
Dejavnost: poliestrski izdelki, elektroimpregnacijski materiali, antene in gumbi

KOŽA

JE

ZA

KO
to!

KO to

KOTO koteks tobus in zbiralnice kmetijskih zadrug odkupujejo svinjske kože po ugodnejši ceni kot prejšnja leta

križanka

	AV. OZN. REKE	Ž. IME	VREDNOS. PAPIR	AMERIŠ. KROKODIL	ROLETA	
	ETIOPIJA	VR. NAZOR	FÜRSTENB.			
IDI				GLIVA		
				PREBIVAL. BAJKALA		
FALOT					ŠTEVNIK	
					PETROL. PODJETJE	
VEK				HUNSKI KRALJ		
SMUČAR. KLUB			KANON	AVST. POL. FRANZ		
JADRAN OTOK				KROKAR. GLAS. KIJ		DEL ROŽE
						VRSTA BODALA
TANTAL. HČI					LOUIS	CENTRAL. KOMITE. UMETNOST
IZVEDBA						
			TEORET. NEDOKAZ. NAČELO			
MEDMET						
AMERICU				PROMET. ŽILA		

paloma

sodobna higiena

žepni robčki

sladkogorska

Ob prazniku občine Slovenska Bistrica 8. januarju 1979 čestitajo vsem občanom in delovnim ljudem ter jim želijo veliko delovnih uspehov

Skupščina občine Slovenska Bistrica in izvršni svet

Komite občinske konference ZKS

Slovenska Bistrica

Občinska konferenca SZDL

Občinski svet zveze sindikatov

Občinski odbor ZZB NOV

Občinska konferenca ZSMS

Samoupravne interesne skupnosti občine Slovenska Bistrica:

Skupnost socialnega skrbstva

Skupnost otroškega varstva

Skupnost socialnega varstva

Občinska zdravstvena skupnost

Stanovanjska skupnost

Občinska izobraževalna skupnost

Organizacije združenega dela in temeljne organizacije združenega dela:

IMPOL Slovenska Bistrica

Kmetijski kombinat Slovenska Bistrica s TOZD

EMI Poljčane

SGP KONSTRUKTOR Maribor, Tozd Granit Slovenska Bistrica

KOLONIALE MARIBOR s svojimi TOZD

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Slovenske Konjice s svojimi TOZD LIO Slovenska Bistrica, Poljčane, Sp. Polskava in Oplotnica

Lesnina Ljubljana, TOZD EMMI Slovenska Bistrica

STEKLO Slovenska Bistrica

Tovarna Olja Slovenska Bistrica

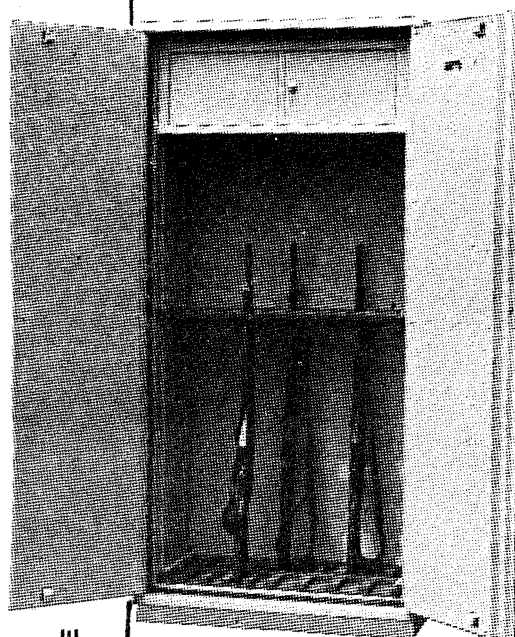
Cestno podjetje Maribor,

Certus Maribor, TOZD hotel Planina Slovenska Bistrica

Kreditna banka Maribor, poslovna enota Slovenska Bistrica

ISKRA, Ljubljana DO Avtomatika Poljčane in Makole.

omara za orožje

blagajna

OMARA ZA OROŽJE

Dvostenska omara OG-O je namenjena za shranjevanje učil pri pouku predvojaške vzgoje.

Ima dvojne stene, ki so zapolnjene z lahkim izolacijskim materialom. Taka izvedba pri manjšem sobnem požaru varuje določen čas arhivirano dokumentacijo in učila. Omara se zapira z dvokrmilnimi vrati, ki se odpirajo v kotu 180°. V leva vrata je vdelan dvosmerni zaporni mehanizem, v desna pa trosmerni, ki hkrati blokira tudi leva vrata. Med ohišjem in vrati je vdelano profilirano tesnilo. Omara tehta 230 kg.

Dimenzije:

– višina: 1950 mm
– širina: 930 mm
– globina: 520 mm

Vgrajeno ima:

– trezor višine 300 mm
– polico
– stojalo za orožje kapacitete

VARNOSTNA OPREMA ZA SHRANJEVANJE DOKUMENTACIJE IN ZAUPNIH DOKU-MENTOV

PRIMAT – TOVARNA KOVINSKE OPREME – MARIBOR ZN. SOL. O. Industrijska 22, telefon (062) 28-641, telex YU 33178

30 LET
DELOVNE
ORGANIZACIJE

PRIMAT

ELKOM

Alojz Kragelj

Od Alojza Kraglja smo se poslovili na novogoriškem pokopališču. Rodil se je leta 1892 v Idriji pri Bači. Zaradi sodelovanja z NOB je bil leta 1943 aretiran in odpeljan v internacijo v Italijo, po njenem razpadu pa v Mauthausen.

Viktor Železnik

Viktor se je rodil leta 1904 v napredni slovenski družini. Leta 1941 je začel aktivno delati s prvimi aktivisti. Kljub starosti se je vključil v enote NOV in se boril vse do osvoboditve. Za svoje delo je prejel štiri odlikovanja. Pokopali smo ga na pokopališču v Sentlambertu.

Alojz Čamer

Oktober lanskega leta smo v Škofji Loki pokopali Alojza Camerja, rojenega leta 1897. Bil je borec v zaščitnem vođu bolnišnice 15. divizije, odlikovan z redom hrabrosti.

Marija Drugovič

Po težki bolezni je v 79. letu starosti umrla Marija Drugovčič. Od leta 1941 je skrbela za partizane. Leta 1942 so jo skupaj z možem zaprli, pa nista klonila. Leta 1945 je bil mož izdan in odpeljan v zapor najprej v Brežice, Maribor in naprej v Dachau. Za tem so zaprli še njo z otroki. Pokopana je na pokopališču v Sromljah pri Brežicah.

Berto Korsič

V Cerovem v Goriških Brdih smo oktobra lani pokopali komunista, borca, Berta Korsiča. V prvi svetovni vojni je bil borec v elitni enoti na Tirolskem, Kobariškem in Krasu. V drugi vojni je bil organizator OF v vasi. V NOB je sodelovala vsa njegova družina. Mnogi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v spominu.

Marija Baš

Marija Baš je bila ena tistih žena, ki je požrtvovalno in s srcem delala za naš NOB. Vsa njena družina je od leta 1942 sodelovala z NOB. Pokopali smo jo v Šentlambertu nad Zagorjem.

Ivan Mavsar

Pređ meseci smo na mariborskem pokopališču pokopali Ivana Mavsarja, rojenega leta 1917 v Kostanjevici. Bil je rezervni kapetan in vojšaki vojni invalid. Za NOV je delal od leta 1941 na področju Kostanjevice, leta 1942 pa je vstopil v Belokranjski bataljon, kjer je postal komandir čete. Bil je štirikrat ranjen in odlikovan z ordenom zaslug za narod druge stopnje in ordenom hrabrosti.

Ilija Vidović

Ilija Vidovič se je rodil pred 80 leti v vasi Gradnje pod Gorjanci. Kot zaveden borec proti izkoriščenju se je priključil OF že leta 1941. Aktivno je delal na področju rajona Kostanjevice in podokrožnega odbora za Gorjance.

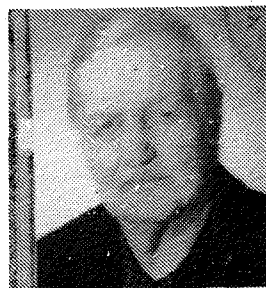
Anton Cek

Septembra lanskega leta smo se borci in prebivalci vasi Hrušice poslovali od Antona Ceka, rojenega leta 1913. V začetku leta je bil mobiliziran v italijansko vojsko v zloglasni bataljon speciale. Po kapitulaciji Italije je z neko ladjo pobegnil in se v Gravini priključil tretji prekomorski brigadi. Za svojo borbeno pot je bil odlikovan.

Matevž Žemva

Matěvž Žemva se je rodil leta 1903 v Mevkušu. Kmalu po okupaciji je njegov dom postal trdna vez s prvimi partizani. Bil je terenski obveščevalec VDV, ko pa je v Gorjah prišlo do napada na nemško policijsko postojanko leta 1944, se je pridružil partizanom.

Ivana Kocjančič

Na gorjanskem pokopališču smo oktobra lanskega leta pokopali Ivano Kocjančič-Mačkovo mamo iz Gorij. Njena sinova Janez in Stanko sta odšla med prvoborce že leta 1941. Leta 1942 so jo skupaj z možem in hčerkami izselili v Nemčijo. Mož je v taborišču Walfachnu leta 1944 umrl.

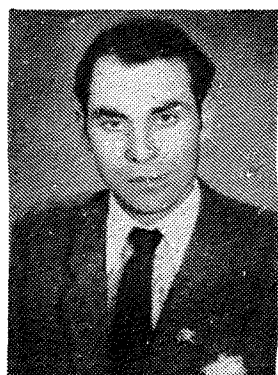
Karel Acman

Na pokopališču v Šentilju pri Velenju smo pokopali borca za severno mejo, Karla Acmana. Rodil se je leta 1899 v Šoštanj. Kot vojak se je ob razsulu Avstro-ogrske monarhije in vojske odzval klicu generala Maistra in vstopil med borce prostovoljce za severno mejo.

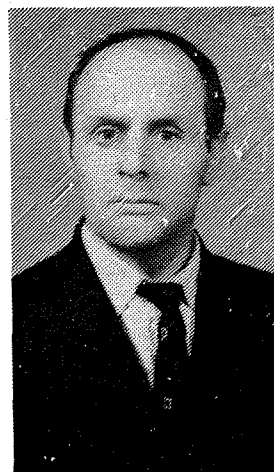
Franc Šmid

Na Bledu smo pokopali znanega spomeničarja Franca Šmida-Ljuba. Rodil se je pred 72 leti na Bledu. Leta 1941 se je pridružil prvim partizanom in odšel z njimi na Pokljuko. Bil je hraber in prekaljen borec. Leta 1945 je bil demobiliziran. Bil je nosilec spomenice 1941 in mnogih drugih odlikovanj.

Milan Hrovatin

Na pokopališču v Gore-nji vasi smo pokopali Mi-lana Hrovatina, borca 1. čete, 1. bataljona prve prekomorske brigade. Rodil se je leta 1921 na Studeni gori pri Ilirski Bistrici. Boril se je v zaključnih bojih in preko Dalmacije prišel vse do Celovca. Bil je nosilec več odlikovanj.

Anton Frank

Anton Frank se je rodil v partizanski vasi Kiloče pred 65 leti. Že leta 1941 se je priključil NOB. Sodeloval je v skupini Pinka Tomažiča in domačinka Viktorja Bobeka iz Trnovca. Leta 1942 je bil aretiran in v Rimu obsojen na 24 let zapor. Ob kapitulaciji Italije se je priključil tretji prekomorski brigadi. Bil je invalid prve stopnje. Imel je vojaška in civilna odlikovanja.

Že v letu 1941 so Nemci začeli izganjati in izseljevati prebivalstvo iz Posavja in Obsotelja. V taboriščih so poslali okoli 38.000 ljudi, od 1942. leta dalje pa so mobilizirali moše in fante v nemško vojsko. Toda izgnanci in mobiliziranci so se skrivoma vračali ter se vključevali v borbene enote na Kozjanskem. Razmere za organizacijo NOB so bile izredno težke. Kozjansko je omejeno s prirodnimi prehodi, ki so jih Nemci v času okupacije uporabljali za prevoz svojih enot na Balkan, Apeninski polotok, Afriko in na južno nemško-rusko fronto. Da bi zaščitili vse poti, ki so vodile čez Kozjansko, so organizirali 21 obrobni in 14 notranjih oporišč. Poleg tega so imeli za borbo proti partizanom stalno na razpolago SS-policijski polk, polk deželnih strelcev, vermanšaft in sondersturm.

V tako osje gnezdo so decembra 1943 prišli borci Zagorskega bataljona. Večina prebivalcev na Kozjanskem je pod nemškim pritiskom gledala na partizane s strahom in nezaupanjem. Partizani sprva res niso zmogli težjih udarcev številno močnejšemu sovražniku, toda po skupnih borbah v decembru 1943 so vllili Nemcem strah. Od 1941. pa do decembra 1943 so partizani s svojimi akcijami vznemirjali nemško vojaško-politično ureditev na Kozjanskem. V tem času so Nemci uničili leta 1941 Celjsko in Brežiško četo, 1942. leta razbili Antoneskovo četo in februarja 1943 drugo četo Kozjanskega bataljona iz druge grupe odredov.

Sodelovanje aktivistov in partizanskih enot z obeh strani Sotle se je začelo že 1941. s prvim prehodom aktivistov in kurirjev. V letu 1942 je bila vzpostavljena vez med okrožnim komitejem Krapina in okrožnim komitejem Celje. Tedaj je prišel na Kozjansko tudi sekretar okrožnega komiteja Krapina, tovariš Edo Leskovar. Nemci so ga obkolili in ga ubili. To je bila prva žrtev na tem področju.

V začetku aprila 1944 je ena od čet novo ustanovljenega Kozjanskega bataljona sodelovala pri napadu na Klanjec. V sep-

Slovenski in hrvaški partizani

Med 19. in 22. decembrom letos je minilo 35 let skupnih bojov Kozjanske čete in 1. Zagorskega udarnega bataljona na Kozjanskem na črti Bistrica ob Sotli (sv. Peter), Osredok in na grebenu Drenovca nad Pavlovo vasjo in Sromljami.

tembru je Bračičeva brigada napadla Kozje, drugi bataljon Zagorskega odreda pa je zavzel borbene položaje pri Podsredi. Aprila 1945 je šel Kozjanski odred čez Sotlo in čez Zagorje, Kalnik, Moslavino, Podravino in Grubišno polje v Prekmurje. Posamezniki in operativne enote so morali premagati 260 cm visoko žično ograjo ob Sotli. Zagorci so prišli na Kozjansko, da bi skupaj s kozjanskimi partizani uresničili načrtovani pohod 14. divizije na Štajersko.

Bistrica – žarišče boja

Za prehod čez Sotlo je bil določen 19. december

1943. Ob 24^h naj bi Kozjanci in Zagorci napadli Bistrico ob Sotli, ki jo je branilo 12 orožnikov, 43 graničarjev, 20 vermanov. Preden so Zagorci prišli v Bistrico, je okoli 18 kozjanskih borcev napadlo precej močnejšo sovražno obrambo, ostali pa so morali postaviti zasedo proti Podsredi in Kozjemu, pri Sokolu proti Bizeljskemu in uničiti telefonsko zvezo s Kozjem in Bizeljskim. Vnel se je silovit boj. Bistrica je bila osvetljena z nemškimi svetlečimi raketami, iz okoli 150 puškinih cevi in 20 strojnic je bruhal obenj. Vse do 4^h jutraj Bistrice niso zavzeli. Vodstvo partizanov se je odločilo za umik. Nekaj partizanov s komandirjem čete Ivanom Škvarčem-Mo-

drasom se je zadržalo pod Kunejevim kozolcem. Modras ni mogel preboleti umika. Šel je, da bi sam izstrelil nekaj nabojev na Nemce. Ko se je približeval stavbi graničarjev, je iz nje priletela ročna bomba in ga ubila.

Toda tudi Nemci so spoznali svoj nemogoč položaj v mestu. Franc Štajndl, vodja štajerskega vermanšafta, je 20. decembra prišel s četo vermanov, da bi videl, kakšna je ostala zavest prebivalcev nemške pripadnosti. Maloštevilnim Slovencem v Bistrici je grozil s samokresom, ker hrvaški »banditi« niso napadli tudi njih. Med prebivalci nemškega porekla je zavladal velik strah. S tem se je zamajala njio-

va sainozavest.

Po borbi 16. decembra 1943 sta se general podpolkovnik SS Rössener in Štajndl v Pavlovi vasi odločila za uničenje Kozjancev. Akcijo naj bi izvedli od 18. do 23. decembra v predelu Drenovca in Osredka. Nemci so angažirali okoli 2500 mož in zaprli pot iz Orlice na Bohor na črti Brestanica-Veliki Kamen-Koprivnica-Podsreda ter obroč okoli Drenovca in Osredka. Kozjanci niso vedeli za to sovražnikovo namero, sovražnik pa ne za skupno akcijo Kozjancev in Zagorcev na Bistrici. Od tam so se umaknili čez Svete gore na Osredok, naravnost v žrelo sovražnika. Kozjanci so počivali pri Šulcevih, Zagorci pa z eno četo na do-

mačiji Jagričevih, z drugo pa na Javorju.

20. december je bil zelo hladen in meglen zimski dan. V tem času nas je nad Presko na Pustem vrhu čakalo okoli 500 vermanov. Pod vodstvom poročnika Rottmana so neopazno obkolili Šulčevo hišo. Bombe so letele vanjo in naši so jih še neaktivirane vračali. Samo dve sta v hiši eksplodirali. Zdelo se nam je, da smo v kotlu, segretem do vrelišča in morali smo ven, čimprej. V istem času je I. četa Zagorcev že izvršila protinapad. Vodil jo je Milan Šepetavc. Napadalc so potihnili, a že čez kakih pet minut so se znova pognali v boj. Končno smo jih pognali v beg. Skupaj z Zagorci smo se umaknili v Pavlovo vas. Noč je bila tiha in mirna, kot bi skupaj z nami žalovala za padlim politkomisarjem kozjanske enote Jožetom Planincem-Kostjo.

Naslednje jutro smo zasedli greben Drenovca, da bi zvečer uresničili pohod na Bohor. Toda ostale so le ideje. Sovražne enote so nas začele obkoljevati; iz Pavlove vasi 14. SS-policijski polk, z bokov vermani in žandarji, za hrbtom pa enote deželnih strelcev. Šest jurišev smo odbili in pri vsakem je imel sovražnik okoli 15 mrtvih. Sedmi juriš je tekel iz Pavlove vasi in Osredka. Borci so tudi tega odbili. Toda, kaj! Zmanjkalo je nabojev in bomb. Vodstvo se je odločilo za preboj v smeri Preske, hrib Špiček, Stara vas in čez Sotlo na hrvaško zagorsko stran. Uspešno nam je v noči od 21. do 22. december.

Štajndl je umik »banditov« razumel kot strahopetnost in prepričan je bil, da se bo med naseljenjce vrnilo normalno življenje.

Decembarski pohod zagorskih partizanov na Kozjansko je bil prvi taktično-operativni organiziran vpad na teritorij tretjega rajha. Nemci so doživljali neuspehe, ker je bilo njihovo poveljstvo nepovezano. V decembru 1943 so imeli čez 110 mrtvih in več sto ranjenih, Kozjanci in Zagorci pa 9 mrtvih, 20 ranjenih in 4 pogrešane.

Milan Kostevc

1. vod 1. čete 1. bataljona Kozjanskega odreda

Januarja letos je bila letna seja domicilnega odbora Briško-beneškega odreda. Seji je tudi letos prisostvoval predstavnik odbora bivših aktivistov OF za zapadno Primorsko, prvič pa je bil na njej predstavnik briške teritorialne enote. Po kratkem poročilu o delu v 1978. letu so ugotovili uspehe dosedanjega dela. Hkrati so sprejeli načrt dela za 1979. leto, ki je bil predhodno obravnavan v oddelkih po Sloveniji.

Glavni nalogi za letošnje leto sta intenzivno zbiranje materiala za monografijo BBO in razvijanje tradicij naših enot. Spomladi naj bi izšla brošura »Zapadno-primorski borci«, v kateri bi bile samo kratko podane akcije in dogodki iz bodoče monografije BBO.

Povdarili so potrebo po tesnejšem sodelovanju z ostalimi domicilnimi odbori; v Novi Gorici in Tolminu, predvsem pa z odboroma nekdanjih aktivistov OF za zapadno Primorsko in Gregorčičeve brigade. Poleg centralne proslave odreda – odkritje spominske plošče na TV oddajniku nad Livškimi Ravnamo koncem maja – in delovne akcije – trgatve v Brdih – je pogojno načrtovana tudi

Seja domicilnega odbora Briško-beneškega odreda

Tesnejše sodelovanje

proslava 35-letnice prve vojaške parade na Primorskem med NOB. Parado je imel 1. bataljon BBO v Šmartnem 1. maja 1944. leta. Ob tem prazniku bi osnovno šolo v Dobro-

vem poimenovali po Briško-beneškem odredu in izročili prapor BBO briški teritorialni enoti. Borci BBO – člani briške sekcije – so že na svoji letni skupščini v marcu 1978 soglasno sprejeli sklep za poimenovanje šole. Občinski odbor ZZB Nova Gorica je dal vso podporo zanj.

Sprejeli so tudi sklep, da je nujno tesnejše sodelovanje z občinskimi forumi Tolmina in dodelitev domicila BBO občini Tolmin, saj se je velik del aktivnosti odreda odvijal na področju te občine, z našimi soborci in sonarodnjaki v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini pa imamo skupne naloge.

V prvem statutu BBO je uzakonjena dosedanja organizacija z bolj določenimi nalogami in pravicami posameznih organov. Novost je kolektivnejše vodstvo, to je predsedstvo, ki ga sestavljajo predsednik, podpredsednik in tajnik. V domicilni odbor sta vključena tudi dva predstavnika briške teritorialne enote in komisije za zgodovino, za razvijanje tradicij, za zamejstvo, za socialna vprašanja ter evidenco borcev. Skupaj bodo dosegli zastavljene cilje.

Danilo Perčič

Quenda Para!

DR SAŠA BOŽOVIĆ

TEBI, MOJA
DOLOREScondución, como me venían, me la guardia con
desde la cárcel de mujeres de Madrid a la me queda

Nisem mu še utegnila povedati, da sem zdravnica in da mu želim pomagati, pe je bil že na koncu ulice. Sploh me ni slišal. Neka ženska je pritekla iz hiše in objela troje razmršenih, še zaspanih deklic; vmes je krčevito ihtela.

Zdaj sem pred našo hišo. Steklена vhodna vrata so pohabljená. Prav tako okna najinega stanovanja. Vhod vanj je zadelan s steklom in ometom. Balkonska vrata so skočila s tečajev in padla čez ograjo, v njih ni nobene šipe. V stanovanju ni nikogar. Kaj naj tu počnem?! Materina hiša ni daleč. K njej pojdem. Na sebi imam nov plašč iz zelenega pliša. Neke ženske kričijo, naj ležem. Ne morem. Umazala bi se, mislim. Res ne morem. »Lezi, drugače bo po tebi!« kličejo. Še vedno grem dalje počasi. »Lezi...« In tako pridem do materine hiše. Zdaj je spet vse tiho. Letala so se nekam izgubila. A ta tišina je čudna, grozna. Tišina, ki ti brni v ušesih. In vse naokrog je prazno in pušto. Tudi hiša. Začutim duh po smodu. Nikjer ni nobenega sosedá. Počeli so v predmestje. Ko vstopim, se znajde pred menoj svak Milan. Bil je že v najinem stanovanju, in ker ni našel nikogar, si je mislil, da sem pri mami. Planem mu v objem in zahtim naglas. Šele zdaj sem se prav zavedela bridke resnice. Milan, ki je bil zmeraj vesel in spokojen, se mi zdi zdaj nervozen, hudo razburjen. Njegov obraz je resen, lahko bi rekla strog. Namesto vedrega smeha mu obdajajo ustne brazde hudine. Brž me vpraša: »Kje je Bora?« Povem mu, a v isti sapi ga vprašam za brate Miloša, Časlava, Branka. Še nič ne veva, kje je kdo in kako so prestali to nenadno bombardiranje.

In že je spet slišati zamolklo bobnenje iz daljave. No, zdaj vsaj vemo, pri čem smo. Nov nalet letal. Jih že vidimo. Vse črno jih je na nebu, veliko več kot prvokrat. Milan me porine v shrambo, nato steče v spalnico in prinese veliko pernato blazino. Nadejene mi jo čez glavo. To je revna zaščita, a da se mi vsaj omet ne usipa

po laseh in obrazu. Usta imam že polna peska. Milan stoji zraven mene. Z rokami se naslanja na steno in me varuje z životom. Ta šaljivec in veseljak si zdaj prizadeva na vse kriplje, da bi obvaroval mene in otroka, ki ga pričakujem. Vso me je pokrtil, pripravljen, da se spoprime z vsem zlom sveta, da me ohrani. Z velikimi, široko odprtimi in plamenečimi očmi se mi je zdel podoban orlu, ki me brani.

Okrog naju se je začelo vse majati. Čeprav je ura šele enajst dopoldne, je temno, ker zastirajo nebo letala, dim in prah. Še sonce so zakrili. Iznenada je postalo hladneje, kot bi se nagrmadili oblaki, zrak je tak, kot bi obetal dež in nevihto. Eksplozije so se zile v grmenje, ki ga ni in ni konec. Ne dajo se več šteti ne letala ne eksplozije. Eno pa vendarle razločiva. Nad nama zapiska, dolgo, zateglo, kakor sirena. Milan me objame: »Eh, ta je za naju!« reče mirno. Začnem se križati, tiho šepetam: »Pomagaj, o bog! Pomagaj, o bog!« Z dvorišča zaslišiva top udarec. Zadržujeva dih in čakava na eksplozijo. Sekunde so dolge kakor leta. Jaz še zmeraj šepetam »pomagaj, o bog, pomagaj, o bog.« Milan odpre usta, da bi mi rekel: »Nehaj že s tem...« – vendar se premaga. Bobnenje pojenjuje. Zdaj greva ven, da bi videla, kaj je padlo na vrt. Tri metre okrog hiše, v velikem krogu, so se tla pobelila, kot bi bila iz apna. Cvetje na vrtu je tako, kot bi se scvrlo. »Zažigalna,« ugotovi Milan in vzame v roko kos bele prsti. Skuša ga zdrobiti, pa je trd kakor kamen. Skoraj bi bila bomba padla na vrh hiše, ugotoviva.

Del ograje je polomljen, vrzel grdo zijá. Milan se je loti, da bi jo malo popravil – kar stopi na balkon sosednje hiše neka debela ženska in začne kričati: »Ne ruši, ne dotikaj se! Ne kradi!« Milan skuša pojasniti, kaj počne, a ženska še naprej kriči, kot bi bila ob pamet. »Ne kradi!« – ji vre iz ust kakor iz mitraljeza. Kdo bi jo razumel! Taka je kot osa. Milana mine potrpljenje, pa zavpije: »Izgini, ženska! Menda so ti bombe jezik raztrgale, neumno bučo pa pustile!«

Vhodna vrata zaškripajo. Prišel je Bora. Skoraj teče. Ves je razmršen. Zasoplen. Sledi dolgo objemanje brez besed, nato se med seboj sprajujemo, kaj je z drugimi člani obeh družin. Kdo je še živ in kje je? Pokaževa mu požganico okrog hiše, on pa nama ožgane dlani: zažigalna bomba je padla na streho klinike, pa je gasil in komaj rešil kliniko pred požarom.

Je že popoldan. Mama se vrača. Nikoli je nisem videla take. Kako se je stanjšala in postarela! Beograd je v plamenih. Mama se je v tem mestu rodila, tu je odrasla. Vsaka njegova uličica ji je pri srcu. Vsak kotic pozná. Skadarlija, Palilula, Vračar... Rastla je z njimi. Spominja se še tramvaja, ki so ga vlekli konji in ga je z drugimi otroki čakala na Slaviji in metala nanj cvetje. Spominja se prižigalcev uličnih svetilk. In zdaj? Plameni, duh po smodu, ruševine in prebivalstvo, ki kot iz uma drvi nekam, na vse strani – a ne ve, kam. Začela se je vojna...

Anton Kebe

8

Cerknica v prvih
dneh po
kapitulaciji Italije

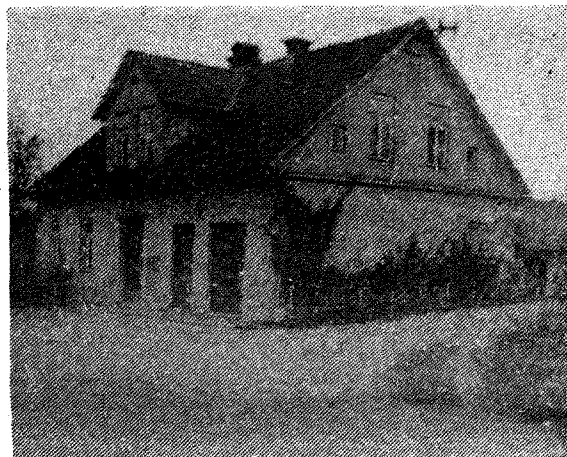
Potem sta se odpeljala v smeri Begunj, ne da bi izstrelili za njima en sam strel. Dobro so prisluhnili partizanskim topovom in vedeli so, da se tudi njim ne obeta nič dobrega. Alfred in Viktor sta nadaljevala pot, obšla vas Begunje in se ob koncu vasi, v Njujorku priključila partizanom. Potem sta sodelovala v zaključnih akcijah do padca postojanke.

Belogardisti so ves dan odbijali napade in se niso hoteli vdati. Še vedno so pričakovali nemško pomoč z Rakeka, ki bi jih rešila iz partizanskega pekla. Verovali so nemškimi obljubam in upali, upali...

Nemci na Rakeku niso imeli dovolj vojaštva, da bi lahko uspešno pomagali oblegancem v Begunjah, ki so bili že v brezupnem položaju. Poskusili so prek stare ceste, a zavrnili jih je partizanska patrolja. Še isti dan, 14. septembra okoli tretje ure popoldne, pa se je na kamionih pripeljala po glavni cesti skupina izvežbanih

Prvoborec Albin Logar z Danimirjem Matkom v Loški dolini leta 1944, ko sta bila člana VOS Notranjskega okrožja

V »Njujorku« je bila utrjena hiša Ivana Medena (Jagra)

nemških vojakov z manjšim topom in se približala partizanskim bunkerjem ob cesti pri kapelici na petdeset metrov. Ustavila se je pri hiši čevljarja Jožeta Petriča in prav tam aktivirala top, ki je začel metati granate naravnost proti partizanskim bunkerjem. V hiši je tedaj delal tudi partizanski čevljar Podgornik iz Gradnikove brigade in se je v zadnjem hipu skril v kleti Petričeve hiše. Ob preiskavi hiše ga niso našli. Ta drzna nemška skupina se je nadalje spopadala z borci cerkniške zasede, ki so se umikali za Trebčo in Kraljevo hišo proti Kamni gorici. Tam so se borci spojili z zasedo in skupaj so vsekali po Nemcih, ki so se morali umakniti proti zaselku Podskrajnik. Pri tem so jim pomagali še borci izpred Meletove (na pošti) hiše, ki so po novi cesti spuščali rafale. Baje je bil tam s strojnico Jože Logar (Logarjev stric), ki se je še posebej izkazal. Izpod Križne gore je tedaj v Cerknico slučajno prišla skupina borcev in se takoj vključila v akcijo. Mitraljezec Jože Telič je kar skozi okno Zagorjanove hiše pošiljal rafale med umikajoče Nemce.

Besni nad porazom pred Cerknico, so Nemci nato iz maščevanja, ker jim intervencija ni uspela, z zažigalnimi topovskimi naboji zanetili požar prav v tistem predelu Cerknice, kjer je bilo največ slamnatih hiš in poslopij. Tedaj je pogorelo 16 hiš in gospodarskih poslopij v »Svinjskem riglu« in Logarjeva hiša s skednjem pri Sv. Roku. Nemška pomoč oblegancem v Begunjah je izpodletela, davek zanj pa je plačalo cerkniško prebivalstvo. Požig je cerkniške ljudi močno vznemiril in še bolj so izražali svojo jezo nad begunjskimi »legionarji«.

Ob nemškem umiku v Podskrajnik se je od Rakeka sem vračal Ivan Škarja, mizar iz Cerknice. Nemci so ga v vasi zaustavili in ko so ugotovili, da dobro obvlada nemški jezik, so ga povabili na razgovor, v katerem so izrazili željo, da bi se radi pogovarjali s partizanskim komandantom v Cerknici. To nemško željo je Ivan Škarja takoj posredoval komandantu drugega bataljona Gradnikove brigade Milanu Palčiču, ki je z delom svojega bataljona ščitil napadajoče borce v Begunjah. Ne da bi se posvetoval o razgovorih z Nemci, se je Milan Palčič izpred štabnih prostorov v Kravanjevi hiši, vsedel na motor in se s prevajalcem Škarjo odpeljal v Podskrajnik na razgovor. Po vsej verjetnosti so Palčiča Nemci odpeljali na Rakek, kjer so ga prisilili, da je napisal ali vsaj podpisal pismo, v katerem brigadnem štabu sporoča, da naj se drugi bataljon zbere v Cerknici in vda Nemcem, ko bodo prišli ponj. To pismo je potem Ivan Škarja prinesel v Cerknico, od tam pa so ga odnesli in vročili komandantu brigade Šoroviču. Pismo mu je predal po vsej verjetnosti Albin Logar. Šoroviču ni šlo v glavo, da je Palčič nasedel tako poceni zvijači in je dejal: »Svaba neče nikada da ga pusti na slobodu!« Zal mu je bilo zanj, ker je bil star in hraber borec ter dober komandant. In res! Za Palčičem se je izgubila vsaka sled. Najbrž so ga pobili nekeje v gozdovih Javornikov.

Bojni ples se nadaljuje

Med namškim vpadom v Cerknico so partizani za kratek čas prekinili frontalni napad in ojačili pozicije in obrambo v smeri nemške intervencije. Proti večeru so spet pritiskali na sovražnikove položaje in nadaljevali z obstreljevanjem utrjenih hiš. Do noči so napade še stopnjevali, a posadka se ni klonila. Nočni počitek je bil kratek. Borci so ostali na svojih položajih. Sovražniku niso pustili dosti predaha in kmalu po četrty uri, ko se še ni zdanilo, so partizanski borci nadaljevali z akcijami na vse utrjene hiše. Ko se je zdanilo so pričeli tolči z vsem orožjem, toda belogardisti so se trmasto upirali. To je bilo že drugi dan bojev, 15. septembra. Granate in mine so čedalje bolj načenjale strehe in zidovje, tako, da je minometalcem zmanjkalo min. Z veliko naglico so jih pripeljali iz Cerknice. Nekatere mine so bile tempirane, zato so imele še večjo rušilno moč. V bitko je posegla še manjša tanketa, ki je sejala po vasi grozo in smrt. Ko je bilo delovanje tega orožja na višku, se je vozilo snela gosonica in začelo se je vrtenje na mestu. Iznajdljivi tankist je skočil ven in gosonico z leseno lato hitro utiril. Pri tem pa bi kmalu izgubil življenje. V zadnjem trenutku se je pomaknil v kupolo.

(Se nadaljuje)

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

Janez Lušina-Mali

Piše: Silvo Teršek

Seštevanje žrtev je trpko opravilo

In si mislim: to življenje je kot pesem gozdov. Sin gozdarja sem. Kdo ve kolikokrat sem slišal v vetru ječati lesene orjake, kolikokrat me je uspaval mir okrog njihovih krošenj. Morda bi šel tudi sam po očetovih stopinjah, če me ne bi stara mati 'uštilala' za strojne ključavničarje. Priti do poklica – kakšna sreča. Izučil sem se v Kropi. Ampak vselej me je bolj kot k strojem vlekel v naravo. Na koncu koncev se je zgodilo, da sem bil trideset let vojak. Leta 1972 sem se upokojil s polkovniškim činom. Služboval sem v Cerknici, v Novem mestu, Beogradu in Sarajevu, v Ljubljani... največ na snučen. Nekajkrat sem bil armijski prvak v smuku in veleslalomu. Imel sem srečo; živel sem v naravi. Toda, naj sem bil na Jahorini ali v Mojstrani, vselej sem se pogosto spomnil na Dražgoše, mojo rojstno vas.

Vas kot vse hribovske vasi, bi rekel kdo. Meni se pa ni zdelo tako. Dražgoše so bile pred vojno velika, svetla vas, s sokolskim domom in znamenito cerkvijo, menda štiristo let staro. Malo je bilo stvari, ki bi se mi ne zdele v naši vasi imenitne. Pač, duhovnik Hiti ni bil dobro v naši vasi. Po njegovem prihodu se je vse preveč razrasel kler. Ampak nemškutarjev pri nas le ni bilo.

Vselej sem bil ponosen na Dražgoše in tudi jokati sem zaradi njih, takrat, ko so ubijali ljudi, ob katerih sem odrasčal.

Decembra leta 1941 sem kot mnogi pozdravil v naši vasi borce Cankarjevega bataljona. Menda mi je srce sijalo iz oči. Z njimi sem preživel devet nepozabnih dni. Ob njih sem pozabil, da sem majhne rasti, da sem slaboten fantič. Živel sem z njihovim navdušenjem, ki so ga prinesli s seboj po bojih na Pasji ravni v Poljanski dolini. Goreče sem poslušal Staneta Zagarja, ki je s svojimi govori netil naše navdušenje za narodnoosvobodilno gibanje. Če bi mi kdo rekel, da so ti borci lahko tudi premagljivi, bi se mu zoperstavil s pestmi. Nekaj več kot šestnajst let sem imel. Na vsak način sem hotel z njimi, hotel sem postati partizan.

Spominjam se Pavleta Ingoliča iz Gorenje vasi.

Pomagal sem mu čistiti orožje in ves čas sem ga spraševal, če se mu zdi, da bi bil jaz lahko partizan. Skrivnostno se je smehljaj in me končno opozoril, da šibak, kot sem bil, partizanskim naprom ne bi bil kos. Vem, da je Pavle padel leta 1944 nekje v Vipavski dolini. Vrnil sem se na delo v Kropo. Toda junija 1942 sem le postal – partizan Selške čete. Bil sem vođa v raznih partizanskih enotah, ki so z Dolenjske preko Jelovice odhajale na Štajersko. Doživel sem velike nemške hajke leta 1942, tudi tisto 9. septembra na Jelovici. Padla je skoraj vsa Selška četa s komandantom Gregorčičem, pri katerem sem bil takrat kurir. Kasneje sem bil v enotah Gorenjskega odreda, januarja 1944 pa sem bil premeščen v 30. divizijo – Bazoviško brigado. Sodeloval sem na pohodu v Slovensko Benečijo vse tja do Režije. Maja istega leta sem se vrnil v Gorenjski odred. Septembra sem postal partizan v Škofjeloškem odredu, kjer sem bil komandir čete, namestnik komandanta bataljona in komandant. Osvoboditev sem dočakal v Beogradu, v šoli komandantov bataljona in brigad.

Seštevanje življenjskih postaj. Ne. Nizanje izkušenj je to. Pa vendar se je vse to vrtelo okrog nepozabnega dogodka v Dražgošah. Kadar sem se spomnil na januarsko tragedijo v naši vasi, sem pomislil tudi na našo skupino otrok, ki smo se z materjo in očetom, ki sta nas vlekla na 'samotishnih' sanelah v gozdarski zaselek na Rovtarici, unikali pred masakrom. In koliko jih je bilo, ki so oropani vsega, razen golega življenja, bežali pred smrtjo. Brat Ciril je imel osem let, ko so ga pokosili nemški rafali. Jože je padel na Dolenjskem. Seštevanje žrtev, to je najbolj trpko opravilo. Mislim, da so iz naše vasi ustrelili 42 ljudi. Trideset moških je padlo v partizanih. In vsak od teh je imel celo vrsto onih, ki so zaradi njegove smrti nepopisno trpeli. V tistih dneh sem prvič pomislil, da je življenje kot pesem gozdov; do kraja uničiti ga ni mogoče. Izruvaj ga, poravnaj zemljo ampak mnogo semen bo ostalo. Spet bo zrastle deblo, še močnejše in tr-

dnejše, le čas je potreben za to.

V porušene Dražgoše so se začeli vračati ljudje že v letu 1944. Od takrat do danes? To ni več tista, nekdanja vas. Ampak zdi se še lepša, močnejša in polna zadovoljnih ljudi.

Pa pravijo nekateri: kaj bi silili v preteklost! Ta preteklost vendar živi v naši zavesti. Oplemenitena je z vsem, kar smo dobrega naredili po vojni in je opozorilo pred nevarno brezbriznostjo.

In ti me sprašuješ: »Pa vendar; včasih si človek le postavlja vprašanja, ko se pelje na slovesnost v Dražgoše in vidi ob cesti, ki se zvija od Škofje Loke do te legendarne vasi, vse preveč praznih drogrov, kjer bi morale viseti zastave...!«

Bodiva odkrita. Tako je po vojni je pri nekaterih, še posebno starejših ljudeh, vladalo mnenje, da je Cankarjev bataljon kriv, da je prišlo do požiga vasi, do smrti tolikih vaščanov. Nekateri niso razumeli, da bi se isto zgodilo, če bi šel Cankarjev bataljon recimo v Martinj vrh ali v Podlonk ali... Nemci bi se masčevali v katerikoli vasi. V zadnjih nekaj letih je v Dražgošah pa tudi v drugih krajevnih skupnostih tam okrog, več zastav kot jih je bilo nekoč, čeprav še vedno ne na vsaki hiši. Upoštevati pa je treba tudi malomarnost posameznikov, ki enostavno pozabijo na svojo dolžnost. Ob tej priložnosti lahko omenim, da delam v odboru za prireditve 'Po stezah partizanske Jelovice' že skoraj 25 let. V tem času smo imeli s prebivalci Dražgoš tudi vrsto manjših nesporazumov, rekel bi, da s posameznimi nergači. Bolelo nas je včasih, ker je prišlo pred stari spomenik premalo domačinov. Toda to se je iz leta v leto popravljalo. Slednje je pa tudi dokaz, da naša mladina ni obremenjena s predsodki. Mladina? Nisem za to, da jo grajamo ali hvalimo vseprek. Če pa me ob njej že kaj vznemiri je to, da so mnogi premalo fizično sposobni.

Ne, starosti se ne bojim kot se nisem nikoli ustrašil še tako gladkega previsa ali strmega pobočja. Bojim pa se ene stvari – slabega v človeku.

Slavoljub Kovič-Slave

Naša reportaža »Peterokraka heroja Slave« o kljubovanju in junaški smrti šestnajstletnega dečka iz Bogatiča še vedno vzbuja veliko zanimanje v javnosti. Uredništvo vsak dan dobiva pisma bralcev, o Slavoljubovem junaštvu in smrti smo se pogovarjali tudi z borci, njegovimi tovariši, domačini, s politiki:

Momčilo Dugalić, generalpodpolkovnik, podpredsednik ZZB NOV Jugoslavije:

...Kdor tako umre, kot je umrl Slavoljub Kovič, živi večno, v vsaki novi generaciji. Najlepši spomenik, ki mu ga dolgujemo, je boj za čim humanejšo življenje ljudi, za katere so živeli in umirali ti ljudski velikani.

Živorad Kovačević, predsednik skupščine Beograd:

– Pridružujem se pobudi uredništva Ilustrovane politike, da se pretresljivi dogodki iz naše revolucije, herojsko držanje šestnajstletnega borca Mačvanskega partizanskega odreda Slavoljuba Koviča pred sovražnikom, trajno obeleži.

Naša družba zna ceniti podvige tisoč znanih in neznanih herojev našega narodnoosvobodilnega boja in mlade generacije opozarja na njihove brezprimerne podvige, njihovo ljubezen do domovine, predanost partiji in žrtvovanje za ideale, za katere so se borili! Mislim, da je podvig Slavoljuba Koviča, ki se je z vrezano peterokrako zvezdo na okrvavljenem čelu zoperstavil ter junaško stal pred puškinimi cevmi nemških oficirjev in domačih izdajalcev, dostojen, da trajno ostane v spominu današnje generacije in prihodnjih. Zdi se mi najprimernejše, da neka ustanova, v kateri žive otroci in mladi, dobi Slavoljubovo ime. To bi ne bil samo spomin, marveč zgodba o malem heroju, nenehno živa in spodbudljiva.

Dr. Saša Božović, partizanska zdravnica:

– Naš narod je plemenit, dober in poln ljubezni do vsega kar ima svojo vrednost. Naša književnica Mina Kovačević je, na primer, postavila spomenik Schultz, Nemcu, v katerem je videla ljudskost. Naš narod ima veličine, ki nosijo težo, močnejšo in večjo od Schultzeve. Manjka pa nekaj, kar nanje spominja, kar nas vsake toliko časa ogreje. Imamo naš Kragujevac, ki me zaboli, kadarkoli se spomnim na tragedijo, ki jo nosi s seboj. Mira Alečković me je s svojo poemo oktobru ponovno, po tolikih desetletjih, pretresla. Naj nas pretrese, Mira in na stotine drugih – da nas opominjo in da nikoli ne pozabimo tega, kar je veliko. Razumljivo je, da ne smemo pozabiti junaka Slavoljuba Koviča-Slave iz Bogatiča. Zakaj mu ne bi postavili trajnega obeležja: njegovo ulico, šolo, spomenik?

Puriša Djordjević, filmski režiser:

– Zdaj vemo tudi ime dečka, katerega fotografija že davno obstoji. Jaz sem pred več kot dvajsetimi leti sledil fotografiji neke partizanke. Nič nismo vedeli o tem dekletu, niti kdo je niti od kod je. Ta slika neznanega dekleta me je vzpodbudila, da sem naredil dokumentarni film »Dekle z naslovne strani«. Vem, da ima Čačak in njegova okolica polno neznanih herojev, katerih podvigi so ostali nezabeleženi. Tudi v Šabcu: v njegovi okolici je bilo med vojno ubitih tri tisoč kmetov, ki še do danes niso dobili obeležja, pa vsaj temu dečku, donedavnega brezi-menemu junaku, postavimo spomenik.

Djoko Stojičić, urednik RT Beograd:

– Ko sem prebral reportažo o obudovanju vrednem herojstvu mladega Slavoljuba Koviča, sem pomislil: nekaj je treba narediti! Ne gre samo za podvig, trenutke heroizma, tukaj gre beseda o čvrstem človeku, ki je globoko v svoji zavesti potegnil znak enakosti med svobodo in življenjem. Ta pogled in ta odnos, ta prezir, ki kot brana zaustavlja sovražnika in ga nažene k divjanju, da mu vreže peterokrako zvezdo na čelo in v nemoči strelja v to nepremagano srce – to je glas naše revolucije. Moramo ga

zabeležiti v čitankah, mu postaviti spomenik, napisati pesmi, uglasiti kantate. Slavoljub Kovič mora priti v zavest in spomin, imenovati ga moramo za narodnega heroja. Ta deček iz Bogatiča ni neki življenjepis, to je strnjena moč nepodjarnjenega in svobodoljubnega naroda.

Živorad Berić, prvoborec iz Loznice:

– Leta 1941 sem bil komandant mesta v Bogatiču. Mačvani so množično odhajali k partizanom. Ustanovili smo vaško četo, ki je pozneje prišla v sestav Mačvanskega partizanskega odreda. Slava je prišel k meni med prvimi in rekel: »Žika, tudi jaz sem prišel. Hočem k partizanom, da se borim. Puške nimam, jo bom že Nemcem zaplenil. Glej, s seboj sem prinesel svojo »strojno puško«. Pogledam in vidim – šivalni stroj. In odšel je. Potem ga nisem več videl. Šele na tej pretresljivi sliki pred desetimi leti. Jaz sem ga prvi prepoznal. Napišite, da je Slavoljub Kovič-Slave kot Boško Buha, junak. Mislim, da mu je treba postaviti spomenik sredi Bogatiča in Šapca.

Ceda Ković, uslužbenec Beograjske banke v Šapci:

...Ne, nismo sorodniki, a imamo enako ime. Skupaj smo odrasli v Bogatiču. Bil je zelo siromašen, a dober, skromen in družaben dečko. S tovari-

Ohranjeni sta samo dve njegovi fotografiji, prva je nastala, ko ga je mati poslala v uk... druga je delo nemških zločincev. Slednjo objavljamo.

ši je delil tudi poslednji zalogaj. Zaslužil je, da ulica v Bogatiču ali Šapcu nosi njegovo ime.

(Ko so ga zasliševali, tako pravijo, je rekel: »Tepite me, ubijte, zmaga je naša!«

ILUSTROVANA POLITIKA
16. decembra 1978

Malo se poznamo

Zato bi bilo dobro pričeti razmišljati o ustanovitvi posebnega informativnega centra, v katerem bi lahko kupovali in si sposojali knjige, časopise, tisk, plošče in podobno – ki jih izdajajo mladi, pa ne samo mladi, v drugih republikah in pokrajinah. Če ta svoj cilj dosega različni kulturni centri drugih držav, bi verjetno le-tega opravil tudi jugoslovanski kulturni center. Takšen center bi, o tem ne gre dvomiti, veliko prispeval tudi k utrjevanju bratstva in enotnosti,« je rekel Tomaž Šavnik, delegat mladinske organizacije Ljubljana Šiška na 10. kongresu ZSMJ, v izjavi za ljubljanski »Dnevnik«.

BORBA – 12. decembra 1978

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG